ИНСОНГА НАФ КЕЛТИРИШ – ОЛИЙ БАХТ

UZBEKISTON KASABA UYUSHMALARI FEDERATSIYASI
FEDERATION OF TRADE UNIONS OF UZBEKISTAN

ИШОНЧ

ЎЗБЕКИСТОН КАСАБА УЮШМАЛАРИ ФЕДЕРАЦИЯСИ ГАЗЕТАСИ

5 май, сешанба 1998 йил №52 (554)

Сешанба, пайшанба ва шанба кунлари чиқади

УШБУ СОНДА:

3-бетда
Ҳуқуқий саҳифа

4-бетда
«АЛИФБЕ»НИНГ БИРИНЧИ МУАЛЛИФИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ ОЛИЙ МАЖЛИС XI СЕССИЯСИДА СЎЗЛАГАН НУТҚИ

ҚОНУНЛАРИМИЗ ДЕҲҚОН МАНФААТИГА ХИЗМАТ ҚИЛСИН

Ҳурматли халқ ноиблари!

Аввало мана шу фурсатдан фойдаланиб, ҳозир қабул қилинган қонунларнинг шундай катта ҳурмат, катта қизиқиш билан муҳокама қилинганидан мамнуният изҳор этмоқчиман. Чунки шу қонунларнинг моҳиятига ҳар томонлама етиб бориб, сиз депутатларнинг ва сиз орқали жамоатчилигимиз, айниқса қишлоқ жойларда яшаётган одамларнинг бу масалага муносабатини инобатга олсак, уларнинг ўз вақтида қабул қилинганини яна бир бор таъкидлаш зарур.

Мен бу ҳолни мазкур ҳужжатларнинг ҳаётимизни ўзгартиришда, керак бўлса, тақдиримизни ҳал қиладиган масалаларни ечишда жуда катта аҳамиятга эгалигининг яна бир яққол тасдиғи деб биламан. Шу ўринда бир нарсага эътибор бердим. Бу тўртта қонунни, яъни Ер кодексини, Қишлоқ хўжалиги ширкати, Фермер хўжалиги, Деҳқон хўжалиги тўғрисидаги қонунларни қабул қилаётганда биронта депутат қарши овоз бергани йўқ. Бу ҳам мен ҳозиргина айтган гапнинг далили. Сизлар ҳам шу масалаларни жойларда муҳокама қилаётганда, уларнинг бугунги ҳаётимиздаги аҳамиятини чуқур англаб, мана шу қарорларни ўз вақтида қабул қилаётганимизни яхши ҳис этганингизнинг далолати десак, хато бўлмайди.

Умуман айтганда, бу қарорлар тўртта муҳим масалани ечади.

Биринчи масала - бу қишлоқ хўжалигида мулк масаласидир.

Иккинчи масала - деҳқонларнинг, қишлоқ хўжалигида ишловчиларнинг мулкка эгалик ҳиссини шакллантириш, мустаҳкамлаш масаласи.

Учинчи масала - бу қонунлар орқали қишлоқ жойларда, керак бўлса, бутун иқтисодимизда бу борадаги ишларни мутлақо янги асосда ташкил этиш, бугун замон талаб қилаётган услубларга ўтишдир.

Тўртинчи, энг муҳим масала, мен алоҳида урғу бериб айтмоқчиманки, бу қонунлар Ўзбекистонда янги синф, янги тоифа - мулк эгалари пайдо бўлишига мустаҳкам ҳуқуқий асос бўлади.

Ана шу масалаларнинг ҳаётимиздаги аҳамиятини англасак, ўйлайманки, биз жуда катта иш қилган бўламиз. Лекин ҳозирча қилган ишимиз - бу борада қилиниши зарур бўлган ишларнинг фақатгина 50 фоизидир.

Яна такрор айтаман, бу ишнинг ярми, холос. Бунда мен нимани назарда тутяпман? Кимки, мана, қонунларни қабул қилдик, эртага қишлоқ хўжалик соҳасида мутлақо бошқача ҳаёт бошланади, эртага ўз-ўзидан ишимиз бошқача ташкил қилинади, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришида бошқача услуб ишлатилади, деб ўйласа, бу жуда катта хато бўлади. Агарки қонунларда кўзда тутилган мақсадларга эришмоқчи бўлсак, аввалламбор ташкилий ишларни - бу қонунларни ҳаётга татбиқ этиш ишларини қатъият билан амалга оширишимиз керак. Агар эртага, бу бизнинг тажрибамизда бор, тарихимизда бор, мана энди қонун қабул қилинди, деб кампаниячиликни бошласак, вилоятларда, туманларда кечаги колхозларни тезлик билан ширкат хўжалигига айлантириш, тузиш масаласида мусобақага ўтиб кетсак, бу ҳозир қабул қилинган қарорларни бутунлай обрўсизлантирадиган қадам бўлади.

Такрор айтаман: агар биз шошилиб, пала-партиш иш тутиб, масаланинг у ёқ-бу ёғини чуқур ўйламасдан, етарли шароит ташкил қилмасдан, ташкилий масалаларни ечмасдан ширкат хўжаликларини тузишга ўтсак, мен яна бир бор сизларга қарата, сиз орқали бутун халқимизга, деҳқонларимизга қарата айтмоқчиман, бу мутлақо нотўғри, ахмоқона иш бўлади. Фикримча, мана шу масалаларни ечиш учун баъзи бир муҳим шартларга эътибор бериш керак. Бу шартлар нимадан иборат?

Биринчи шарт шундан иборатки, мана шу қонун лойиҳалари умумхалқ муҳокамасига қўйилганда, жойлардан жуда кўп хатлар, тавсиялар, одамлар ўз муносабатини билдирган изоҳлар, маърузачи таъкидлаганидек, уч мингдан ортиқ таклиф тушди. Шу масала телевидениеда муҳокама қилинаётганда мен шунга эътибор бердимки, жойлардан деҳқонлар қўнғироқ қилиб шу масалаларга қизиқиш билдирди. Баъзи бир моддаларни тушуниш, англаш бўйича турли саволлар беришди. Бу ҳам одамларнинг шу қарорларни кутганини билдиради. Демак, агар биз мана шу қонунларни амалга оширмоқчи бўлсак, самарасини кўрмоқчи бўлсак, **жойларда уларни тарғибот қилиш ишларини яхши йўлга қўйишимиз лозим.** Аввалламбор, муҳим қонун бўлмиш «Ер кодекси»ни, нафақат деҳқонлар, мана шу ерга алоқаси бўлган амалдорлар, балки мана шу масалани ечадиган барча мутахассисларга мазкур қонунларнинг асосий талабларини, моҳиятини етказишимиз керак. Токи бу қонунлар бизга нима беради, деган масала ҳар бир одамнинг онгига етиб борсин.

Иккинчи шарт шундан иборатки, ишни шу қонунлар асосида ташкил қилмоқчи бўлсак, жойларда ишлайдиган, маҳсулот етказиб берадиган, қадоқ қўллари билан бизларни боқадиган деҳқон қонунни жорий этишда албатта қатнашиши, ўз фикрини билдириши керак. Тепадан туриб кўрсатма бериш билан иш битмайди. Хўжалик тақдирини фақат раҳбарлар, бригадирлар, звено бошлиқлари, мутахассисларни тўплаб, тор даврада ҳал этсак, қарор қабул қилсак, қишлоқ хўжалиги соҳасидаги ислоҳотларимизни бутунлай йўққа чиқарган бўламиз.

Яна такрорлайман: **ислоҳот жараёнида оддий деҳқон албатта қатнашиши, масалалар моҳиятини чуқур англаб, бу тадбирлар эртага унинг ҳаётига, оиласи, хонадонига нима беришини аниқ билиши шарт. Мулк шаклини ўзгартириш мусобақага айланмаслиги керак.**

Яна бир муҳим масала. Ер ҳажми, сифати, нуфузи, шароити турлича бўлган вилоятларда ягона мезон билан ёндошсак, қош қўяман деб кўз чиқармаймизми?! Пайчиларга дивиденд бермоқчи бўляпмиз. Эрта ширкат хўжалигига айланадиган жамоа хўжалиги бойлигини қандай аниқлаймиз? Хўжаликнинг асосий бойлиги нима? Ер ва ерга ишлов берадиган ускуналар, тракторлар, бошқа техника турлари, иморатлар ва шунга ўхшаган қурилишлар. Амортизацияга қараб техника баҳосини белгилаш мумкиндир, лекин ернинг баҳосини қандай аниқлаймиз? Андижонда ер қанча туради-ю, Сурхон ва Қашқадарё воҳасида қанча? Нафақат ер баҳоси, нафақат ер унумдорлиги, ер бонитети, балки бу ёқда одамлар нечоғли зич яшаётганини ҳисобга олган ҳолда, одамларга ер бўлиб беришда қандай меъёрларга амал қилиш керак? Буни алоҳида инобатга олмасдан қонунни ҳаётга татбиқ қилиб бўлмайди, деб ўйлайман.

Ер кодексини қабул қилдик, ер кадастрини эртага тасдиқлаймиз. Лекин бу қонунларда кўрсатилган, белгиланган талаб ва шартларнинг бажарилишини ким назорат қилади? Ер кадастри устидан назорат қилувчи, унинг талабларини амалга оширувчи, сўраб-суриштирувчи, пайдо бўлаётган масалаларни холисона ҳал қилувчи, жамоатчилигимиз эътиборини шунга жалб қилувчи масъулиятли махсус бир ташкилот - қўмита керак. Яъни, ер умумий бойлигимиз экан, умумий бойлик устидан назорат қилувчи орган керак.

Деҳқон хўжаликлари тўғрисида алоҳида тўхталмоқчиман. Деҳқон хўжалиги нима асосда, қандай заминда пайдо бўляпти? Авваламбор, томорқалар заминида. Бу масала бўйича ҳозир қабул қилган қонунимизда деҳқон хўжаликлари бўйича янги имтиёзлар белгилаб берилган. Лекин бу имтиёз ва имкониятларни амалга оширишда ҳар бир вилоят, ҳар бир туманда керакли шарт-шароит борми-йўқми, буни ҳам тўғри тушуниб ҳал қилишимиз керак.

Бу масалани ечишда ҳамма жойда авваламбор адолат бўлиши керак. Ер ажратишда бир деҳқон хўжалигига 0,35 сотих, биттасига, айтайлик, 0,15 сотих бериш ва учинчисига ҳеч нарса бермаслик - бу адолатни бузиш дегани. Эртага норозилик келтириб чиқарадиган қарор ва тадбирлар бизга керак эмас. Шу сабабли бу масалаларни ҳар томонлама пухта ўйлаб кўришимиз керак.

Деҳқон хўжалигининг асосий мақсади, манфаати, аҳамияти шундан иборатки, деҳқон хўжалиги эртага маҳсулот - товар чиқарадиган бўлса, яъни ўз маҳсулотини бозорга олиб чиқадиган бўлса, шу масалада давлатнинг юкини енгил қилади. Деҳқон хўжалиги ўзини-ўзи боққан тақдирда ҳам бундай хўжаликларнинг афзаллигини қадрлашимиз ва қўллашимиз даркор. Шу билан бирга, бугун деҳқон хўжалигини қонунлаштириб, эртага унинг эгаси нафақа олиши, пенсия олиши учун имконият яратяпмиз. Шу тадбир, йўллар билан ишсизликнинг олдини оляпмиз. Буни ҳам тарғибот қилишимиз, халқимизга тушунтиришимиз керак.

Шундай қилишимиз керакки, келажаги йўқ, самара бермайдиган, инқирозга дуч бўлган колхозларни тарқатиб юбориб, ерни одамларга бўлиб беришимиз керак. Хўжалик юритишнинг мана шу услубига ҳам йўл очиб берайлик. Барака топкур, ишсиз юрибсанми, мана сенга томорқа, мана сенга қонун. Қонун асосида томорқа олдингми, деҳқон хўжалигини ташкил қил, бориб рўйхатдан ўт, имтиёзлардан фойдалан. Қолгани ўзингга боғлиқ: ўзингни боқ, оилангни боқ, бўйдоқ бўлсанг турмуш қур, фарзанд кўр, даврингни сур, бахтингни кўр. Такрор айтаман: давлат фақат имконият туғдириб беради, у ёғи ўзингга боғлиқ, ўзингга ҳавола. Шундан кейин ҳам ишинг юришмаса, ўзингдан ўпкала!

Хуллас, биз одамларни ҳаракатга келтиришнинг барча йўлларини ўйлаб кўришимиз керак. Шундай хўжаликлар борки, у ерда, айтайлик, юзта текинхўр маош олиб ётибди, раис ҳам амалдор, қоровул ҳам амалдор. Чунки маош олади! Ер самара бермаяпти, лекин амалдорларни боқяпмиз. Шунақа хўжаликларнинг ерларини бўлиб берсак, бунга қонун дастак бўлса, йўл очилса, барча имтиёзларни ташкил қилинса, меҳнатга иштиёқманд одамларнинг эртага яна қандай армони бўлиши мумкин?!

Гапимни якунлаб, такрор айтмоқчиман: деҳқон хўжалиги тўғрисидаги қонунни қабул қилишимиз бу - фақат биринчи қадам, холос. Мазкур қонун мазмун-моҳиятига кўра серқирра бўлиб, жойларда - ҳар бир туман, ҳар бир вилоятда изчил амалга ошсагина, мақсадимизга эришамиз.

Яна бир бор таъкидлаш лозимки, муҳокама этилаётган қонунлар ҳаётимизнинг умумий қоидалари, умумий чегара-чизиқларини ўзида мужассам этган. Бу қонунлар асосида яна янги қонунлар, фармон ва қарорлар қабул қилишимиз керак. Катта ҳуқуқлар бердик, энди жойларда ҳокимлар ташаббус кўрсатишсин. Агар ҳоким ўзини вилоятнинг ҳақиқий эгаси қилиб кўрсатса, мен шу вилоятнинг эгасиман, деса, ёмонми! Мен бунга қарши эмасман. Бу яхши аломат. Эга дегани, шу туман, шу вилоят учун, керак бўлса, жонимни фидо қиламан дегани. Йўлимизга тўғаноқ бўлаётган тўрт-бешта муттаҳамнинг ёқасидан олишга тайёрман, дегани.

Сизга ишонган, сизга инонган одамларни ҳимоя қилишга ўрганинглар. Ҳамма ишни ўз ҳолига ташлаб қўйиш ҳеч қачон яхшиликка олиб келмайди. Фидойи экансизлар, раҳбар деганни мен фақат фидойи деб биламан, халқ ичига боринглар, унинг оғирини енгил қилинглар. Қўрқманглар, қийналиб қолсаларинг, ёнларингда мен борман. Мен сиз томондаман.

Кеча Москвада Ҳамдўстлик Давлатларининг кенгаши бўлди. Кенгашда талай масалаларни баҳолиқудрат ечишга уриндик. Қандай масалалар кўрилгани, нимага эришганимиз, умуман, Ҳамдўстлик давлатлари, бизга қўшни давлатлар, собиқ Иттифоқ минтақасида жойлашган халқлар билан муносабатларимиз ҳақида телевидение орқали батафсил ҳисобот беришга ҳаракат қилдим. Лекин бугун сизлар билан юзма-юз бўлиб, дийдор кўришиб, рўй-рост айтмоқчиман: **асосий хулоса шуки, кенгашда катта-катта ҳужжатлар қабул қилинмаган бўлса ҳам, кўрилган масалалар бўйича қабул қилинган барча қарорлар биз танлаган йўлнинг тўғрилигини исботлади.**

1991 йилдан бошлаб, мустақилликка эришганимиздан кейин иқтисод, сиёсат соҳасидаги энг маъқул йўлни, керак бўлса, сиёсатни ўтказдик, десак, муболаға бўлмайди. Нега деганда, бир вақтлар собиқ Иттифоқнинг давлат раҳбарлари орасида мустақиллик истиқболига ишонмаганлар кам эмасди. Афсуски, бундайлар ҳали ҳам бор. Лекин вақт ўтяпти, мустақиллик йилида туғилган болаларимиз етти ёшга тўлди. Биринчи синфга борганлар еттинчи, саккизинчи синфда ўқияпти. Улар «СССР» деган иборани мутлақо билишмайди. Биз бундан хурсандмиз.

Биз ҳар хил пала-партиш ташаббусларга қўшилмадик. Бу, албатта, кимларгадир ёқмади. Биз иқтисодий ривожланишни ҳар қандай сиёсий интилиш-ҳаракатлардан устун кўриб, авваламбор Ҳамдўстлик давлатлари халқларини иқтисодий асосда яқинлаштириш ва шу йўлдаги тўсиқларни олиб ташлаш тарафдори эканимизни ифода этдик. Фахрланиб, катта ифтихор билан айтмоқчиманки, Ўзбекистоннинг обрўси ўсиб боряпти. Бу сиёсат, бундай қараш ўз тарафдорларини топмоқда. Ҳамдўстликнинг кечаги мажлисида бизнинг барча таклифимиз ўтди. Биринчи бор тарихимизда Ҳамдўстлик Давлатларининг Бош вазирлар кенгаши раиси қилиб Ўзбекистон Бош вазири Ўткир Султонов сайланди. Албатта, амал бугун бор, эрта йўқ. Лекин биринчилар қаторида Ўзбекистоннинг Бош вазири шу лавозимга сайлангани Ўзбекистон олиб бораётган сиёсат, иқтисод бўйича танлаган моделимиз, йўлимиз тўғри эканлигидан ёрқин далолатдир. Буни нафақат дўстларимиз, керак бўлса, мухолифларимиз ҳам ноилож тан олганларини мен кеча ўз кўзим билан кўрдим.

Азиз дўстлар!

Қабул қилган қонунларимиз, қарорларимиз аҳамиятини, сайъ-ҳаракатларимиз қадрини баъзан ўзимиз билмаймиз. Балки бу ҳам табиий бир ҳолдир. Майли, барча хайрли ишларимизга фарзандларимиз баҳо берсинлар, қадрига етсинлар. Иншооллоҳ, шу кунларга ҳам етиб борайлик.

(Давоми 2-бетда)

ЕТТИ ИҚЛИМ НАФАСИ

Чехия Республикасида 1 май муносабати билан оммавий намойишлар бўлиб ўтди. Намойишларда 15 мингдан зиёд чехияликлар иштирок этдилар. Намойишчилар ҳукуматга ўз норозиликларини билдириб, ишсизликни йўқотиш, аҳолини ижтимоий муҳофазалашни кучайтиришни талаб қилдилар. Шунингдек, чехиялик намойишчилар Чехиянинг НАТОга аъзо бўлишига қаршилик билдирдилар.

***

Россиянинг Приморье ўлкасидаги Центральная шахтасида очлик эълон қилган кончиларга ниҳоят, ойлик маошлари тўланди. Кўмир конининг 53 нафар ишчиси тўққиз ойдан бери олмаётган маошларини талаб қилиб, икки ҳафта олдин очлик эълон қилган эдилар. Уларга беш ойнинг маоши тўланди, қолган тўрт ой учун пулларини кейинроқ оладилар. Центральная шахтаси ишчилари очликни бекор қилдилар.

***

Америка Қўшма Штатлари Хитойга нисбатан қўлланилаётган иқтисодий жазо чораларини бекор қилиши мумкин. Мазкур жазо чоралари 1989 йили Пекин шаҳрида талабалар намойиши ҳукумат қўшинлари томонидан кескин бостирилганидан кейин белгиланган эди. АҚШ Давлат котиби Мадлэн Олбрайт хоним Хитойга қилган ташрифи якунида жазо чоралари бекор қилиниши мумкинлигини айтган. Ҳозирга қадар иқтисодий жазо чоралари анча енгиллаштирилган эди. Жумладан, Хитойга ядро реакторлари сотилишига қўйилган эмбарго бекор қилинган.

***

Чеченистоннинг Ростов-Боку автотрассасида Россия Президентининг Чеченистондаги расмий вакили Валентин Власов ўғирлаб кетилган. Россия Президенти вакили ўтирган машина қуролланган кишилар томонидан тўхтатилган ва Валентин Власовни куч билан номаълум томонга олиб кетилган. Мазкур воқеа сабабларини ўрганиш учун Россия Бош вазири ўринбосари Иван Рибкин Чеченистонга келган.

***

Германияда 19 нафар сўл партия аъзолари ҳибсга олинган. Улар Лейпциг шаҳрида неонацистлар намойишини ташкил этишга уринганликда айбланмоқдалар. Ҳозир Лейпциг Германия неонацистлари маконига айланган. Германия ҳукумати бу шаҳарда тартиб сақлаб туриш учун 6 минг нафар полициячини сафарбар қилган.

***

Афғонистондан олинган хабарларга кўра, баҳорги ёмғирларнинг ҳаддан ташқари кўп ёғиши оқибатида сув тошқинлари рўй бермоқда. Айниқса, Афғонистоннинг Кунар ҳамда Ҳирот вилоятларида аҳвол жиддий тус олган. Ҳар икки вилоятда сув тошқини оқибатида 40 дан зиёд киши ҳалок бўлган. 15 минг гектар майдондаги экин нобуд бўлган. Ҳирот вилоятининг 300 дан зиёд фуқароси бошпанасиз қолган. Сув тошқинлари «Толибон» ҳаракати тасарруфидаги ерларга ҳам, аксилтолибон Коалицияси тасарруфидаги вилоятларга ҳам катта зарар етказган.

Жаҳон ахборот агентликлари хабарлари асосида

Янгилик

ИЛМИЙ-АМАЛИЙ АНЖУМАН

Нукусда «Хотин-қизлар қўмиталарининг салмоғини мустаҳкамлаш, меҳнат қилиш ҳуқуқини ҳимоя қилиш, оила ва жамият ролини оширишда касаба уюшмаларининг ўрни» мавзуида илмий-амалий анжуман бўлиб ўтди. Анжуманда туман хотин-қизлар қўмиталари раисалари, касаба уюшмаларни мувофиқлаштирувчи кенгаши раислари, жамоатчилик вакиллари иштирок этди.

Кўрилган масала юзасидан Қорақолпоғистон касаба уюшмалари кенгаши раиси Бегойим Юсупова маъруза қилди. Маърузачи ва музокарада иштирок этувчилар кишиларни иш билан таъминлаш, ижтимоий ҳимоялаш хусусида сезиларли даражада иш қилинаётганини таъкидлашди.

Анжуманда Қорақолпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши раисининг ўринбосари, хотин-қизлар қўмитасининг раиси Гулистон Аннақиличева нутқ сўзлади.

Абду РАҲМОН.

«ТОШКЕНТ» РЕСПУБЛИКА ҚИММАТЛИ ҚОҒОЗЛАР БИРЖАСИДА

Ўтган ҳафта шу биржада бўлиб ўтган оддий акциялар савдосида 2 та ҳиссадор жамиятлар 1,5. мингта акцияларини сотишиб-10,4 миллион сўмлик маблағга эга бўлдилар.

Савдо жараёнида Тошкент вилоятидаги «Роҳат» ҳиссадор жамияти юқори самарадорликка эришди. Улар 9,9 миллион сўмга 500 та акцияларини сотилишига эришдилар.

Республика ҳудудлари бўйича савдо битимлари фақат Тошкент ва Бухоро вилоятларида тузилди.(99,5% ва 4,5%) Атиги 4 та брокерлик идоралари фаолият кўрсатдилар. Йил бошидан 148 та ҳиссадор жамиятлар томонидан 2385 та битимлар имзоланди, қиймати эса-530,1 миллион сўмни ташкил этди.

ҚОНУН УСТУВОРЛИГИ–АДОЛАТ МЕЗОНИ

Ўзбекистон Республикаси Олий суди Раиси Убайдулла МИНГБОЕВ билан мулоқот

- Убайдулла Курбонович, мамлакатимизда ҳаётнинг барча соҳаларида бозор муносабатлари шаклланиб, хорижий мамлакатлар билан иқтисодий алоқалар тобора кенгаймоқда, савдо- сотиқ, тижорат, хусусий тадбиркорлик ривожланмоқда. Лекин бу муҳим ишга баъзи бир қўли эгри кимсалар ҳам аралашиб қолмоқда. Натижада иқтисодиётга жиддий зиён етказилмоқда. Бу борадаги жиноятнинг пайини қирқишда судлар амалга ошираётган ишлар ҳақида сўзлаб берсангиз.

- Ҳақиқатан ҳам Ўзбекистон туб ислоҳотлар йўлига амал қилиб, жаҳон бозор иқтисодиётига дадил кириб бормоқда. Президентимиз таъкидлаганидек, мамлакатимизнинг келажаги, халқимизнинг равнақи кўп жиҳатдан айнан шу ислоҳотлар орқали таъминланади.

Республика прокуратураси билан биргаликда ўтказилган ўрганиш иқтисодиётда талон-тарож қилувчиларнинг уюшган гуруҳлари, турли хил фирибгар ва рекетчилар фаолияти давом этаётганини кўрсатди. Солиқ тўлашдан бўйин товлаш, ноқонуний кредитлар бериш, сохта тадбиркорлик, банк соҳасидаги молиявий бузулиш ҳоллари учрамоқдаки, буларнинг барчаси иқтисодиётга сезиларли даражада зарар етказмоқда. Тадбиркорлик фаолиятига ҳар хил йўл билан ҳалақит берувчи мансабдор шахслар томонидан содир этилаётган қонун бузишлар, амалдорлар орасида содир бўладиган коррупция, ғайри қонуний йиғимлар ва порахўрлик каби жиноий ҳаракатлар жиддий муаммоларга олиб келмасдан қолмаслигига шубҳа бўлмаса керак. Кейинги вақтда республика манфаатларига хилоф равишда битим ва шартномалар тузиш ҳоллари ҳам пайдо бўлди. Ишониб топширилган мулкни қўриқлашга виждонсизларча муносабатда бўлиш, валютани қонунга хилоф равишда олиш ва ўтказиш, савдо ёки воситачилик фаолияти билан қонунга хилоф равишда шуғулланиш, ҳокимият ёки мансаб ваколатини суистеъмол қилиш ҳоллари учрайди.

Республика давлат солиқ қўмитаси тақдим этган ҳужжатлар ҳам иқтисодиётда қонунлар бузилаётганидан далолат беради. Бу ўринда Вазирлар Маҳкамасининг 1996 йил 14 августдаги «Ўзбекистон Республикаси ҳудудида тамаки маҳсулотларига ва спиртли ичимликларга акциз маркаларини жорий этиш тартиби тўғрисида»ги қарорининг бажарилишини текшириш жараёнида юридик ва жисмоний шахслардан 1997 йилда 36 миллион сўмлик тамаки маҳсулотлари ва ичимликлар давлат фойдасига мусодара этилди ва 3836 шахс маъмурий жавобгарликка тортилди.

Иқтисодиётдаги жиноятлар юзасидан ишларнинг аксарияти судлар томонидан қонунга мувофиқ тўғри ҳал этилаётган бўлса-да, айни вақтда амалдаги қонун меъёрларини нотўғри қўллаш, айбдорларнинг барчасини жавобгарликка тортмаслик, иқтисодий жиноятларнинг ижтимоий хавфлилик даражаларига тегишли баҳо бермаслик ҳоллари ҳам мавжуддир.

Олий Суднинг яқинда бўлиб ўтган Пленумида иқтисодиёт соҳасидаги жиноий ишлар ва бошқа қонунбузарликлар бўйича суд амалиётида юзага келган ана шу долзарб масалалар атрофлича муҳокама этилди ва тегишли чора-тадбирлар белгиланди. Пленумда шу нарса яна бир бор таъкидландики, биз барча хил жиноятларга қарши самарали восита - қонунга эгамиз. Бироқ, унинг қудрати ва имкониятларидан ҳамма вақт ҳам тўлиқ фойдалана олмаяпмиз.

- Ўзганинг мулкини талон-тарож қилиш мулкка нисбатан тажовузнинг энг хавфлиси ҳисобланади. Турли хил мулк шакллари вужудга келаётган бозор иқтисодиётига ўтиш жараёнида ушбу жиноятга қарши курашни кучайтиришнинг ижтимоий аҳамияти орта боради. Пленум қарорида бу борада қандай таъсирчан вазифалар белгиланди?

- Мулкка ҳар қандай тажовуз қилишнинг ўзи Конституциямизнинг 53-моддасини бузиш ҳисобланади. Ушбу модда талабига кўра мулк ҳуқуқи мутлақ ҳуқуқ ҳисобланади ва бу ҳуқуқни камситувчи ҳар қандай ҳаракатларни таъқиқлашни тақозо этади. Шу муносабат билан Пленумда жамиятда мулкка нисбатан ҳурмат вазияти вужудга келтирилиши зарурлиги ҳамда унга нисбатан ҳар қандай тажовуз муқаррар қатъий жавобгарликка ва жазога тортилиши лозимлигига эътибор қаратилди.

Шуни ҳам айтиш керакки, талон-тарож қилишнинг шакллари турли-туман бўлиб бормоқда. Айрим жиноятчилар қонунларни қандай бўлсада четлаб ўтиш учун ҳам имкон топмоқда. Улар уюшган ҳолда ўзларининг жиноий фаолиятларига давлат идоралари, банклар, суғурта компанияларининг баъзи бир мансабдор шахсларини жалб этган ҳолда ҳаракат қилмоқда. Оқибатда, миллион-миллион сўмлик кредитларни ўзлаштириш, векселлар ва бошқа қимматли қоғозлар билан ноқонуний операциялар ўтказиш каби талон-тарожликлар иқтисодиётга жиддий хавф туғдирмоқда. Кўпгина ҳолларда талон-тарож қилиш учун қулай шароит яратишда сохта фирмалар тузишдан ва «қўшалоқ» ҳисоб юргизишдан фойдаланилмоқда.

Талон-тарож қилишнинг сабабини қарзларнинг қайтарилмаганлиги, сотилган товар учун тўловнинг олинмаганлиги билан ниқоблаш ҳоллари ҳам тез-тез учрамоқда.

Эътиборингизга бир нечта мисолларни келтирмоқчиман. Россия фуқароси Ходис деган кимса Тошкент шаҳрига келиб, давлат мулкини талон-тарож қилиш мақсадида сохта фирма ташкил қилган. Турли юридик шахслар билан қалбаки шартномалар тузиш орқали моддий бойлик орттирган, уларни пуллаган ва 43 миллион 701 минг сўмни ўзлаштириб юборган. Ходис узоқ муддатга озодликдан маҳрум этилди. Бироқ олдиндан текшириб кўрмай, моддий бойликларни фирибгарга тақдим этган боқибеғам мансабдор шахсларнинг ўзлари жавобгарликдан бутунлай қутилиб қолди. Натижада Давлат мулки қўмитаси 9 миллион сўм, Давлат суғурта бошқармаси 3 миллион сўм, Иш билан таъминлаш ва бандлик масалалари бўйича бошқарма 2,5 миллион сўм, «Ўзтадбиркорбанк» 13 миллион сўм, «Тошшаҳарспортсавдо» бир миллион сўмдан кўпроқ зарар кўрди. Давлат мулкига бундай жинояткорона муносабатда бўлган мансабдор шахслар қаттиқ жавобгарликка тортилади, албатта.

(Давоми 3-бетда)

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ ОЛИЙ МАЖЛИС XI СЕССИЯСИДА СЎЗЛАГАН НУТҚИ

(Боши 1-бетда)

ХОРИЖИЙ САРМОЯЛАР - ИҚТИСОДИЙ РИВОЖЛАНИШ ГАРОВИ

Муҳтарам халқ депутатлари!

Бугун сессияда муҳокама қилинаётган қонунларнинг лойиҳалари бизларни нафақат бугунги ҳаётимизда, авваламбор, эртанги ҳаётимизда, келажагимизни қуриш режа ва мақсадларида катта аҳамиятга эга. Шунинг учун баъзи бир мулоҳазаларимни сизларга маълум қилиб, шу масалалар бўйича фикр алмашиб олмоқчиман.

Олий Мажлиснинг иқтисодий ислоҳотлар ва тадбиркорликни ривожлантириш қўмитасининг раиси Анвар Йўлдошев билдирган фикрларга қўшимча шу нарсани ойдинлаштириб ўтмоқчиман. Умуман, лўнда қилиб айтганда, хорижий сармоялар, ҳозир инвестициялар деяпмиз, яъни чет эл фирмаларининг сармоялари, маблағлари Ўзбекистонга керакми-йўқми? Мен нафақат сиз депутатларни, балки юртимиздаги оддий фуқароларни, олис-олис жойларда яшаётган одамларнинг савияси, тушунчасини инобатга олиб шу саволларни кўндаланг қўймоқчиман. Ўзи, чет мамлакатлардан сармоя келмаса, бизлар яшашимиз мумкинми? Агар чет мамлакатлардан инвестициялар келмаса, биз ўз мақсадларимизга эришишимиз - буюк давлат қуриш, фаровон ҳаёт барпо этиш, бугунги энг тараққий топган давлатларга тенглаша олишимиз мумкинми, йўқми?

Бу залда ўтирганларнинг аксарият кўпчилиги, мен ўйлайманки, юрт ғамини ейдиган, эртанги кун ҳақида қайғурадиган одамлар. Уларнинг барчаси бу саволга, албатта, ижобий жавоб беради. Четдан сармоя келмаса, четдан инвестиция келмаса, Ўзбекистон тез орада тараққий топган давлатлар даражасигага чиқа олмайди.

Биз бир вақтлар мустабид тузумда, собиқ иттифоқ тизимида яшаб, унинг қоидалари ва талабларига итоат қилиб, асосан хомашё минтақасига айланиб қолганимизни такроран одамларимизнинг эсига солмоқчиман. Ўзбекистон деганда илгари одамларнинг тасаввурида нима жонланар эди? Пахта далалари ва далаларда машаққатли меҳнат билан банд бўлган бечора заҳматкаш деҳқонларимиз.

Бир фараз қилинглар, ўн йил олдин худди шу манзара ҳаётимизнинг асосий мазмуни эди. Ҳозирги вақтда мамлакатимиз шундай тез суръат билан ривожланяптики, уни тасаввур қилиш ҳам осон кечмаётибди. Баъзи бир юртдошларимизга бугунги эришган натижаларимиз худдики осмондан тушаётгандек, ўз-ўзидан пайдо бўлаётгандек ҳам туюлаяпти. Гўё бугунги тараққиёт ҳаётимизда ўз-ўзидан амалга оширилаётгандек. Гоҳо баъзи бир танқидчиларимиз, айтайлик, шундай хаёлга ҳам бориши мумкин.

Шунинг учун шу саволларни такроран бериб одамларга реал ҳақиқатни эслатиш фойдадан ҳоли бўлмас, деб ўйлайман.

Яқин ўтмишда, яъни бундан ўн йил олдин Ўзбекистонни ким танирди? Биз хорижий мамлакатларни умуман билмасдик. Хорижий мамлакатлар ҳам бизни мутлақо билмасди. Агар ўша ёқларда Ўзбекистон қаерда жойлашган, Ўзбекистон нима билан шуғулланади, Ўзбекистонда қандай одамлар яшайди, халқи нима билан банд, деб сўраса, ҳаммаси битта иборани ишлатар эди. Нима эмиш, «Ўзбекистон пахта макони» эмиш. Лекин бу «пахта макони» мана шу халққа нима берди? «Пахта макони»га айланган юртимиз нафақат бутун социалистик лагерь, айтайлик, дунёнинг кўп-кўп бошқа мамлакатларига ҳам пахта етиштириб бериб, бундан нима наф кўрди? Ўзбекистонда ҳукм сурган «пахта яккаҳокимлиги»ни эсингизга олинг. Бундай ҳолни табиатимизга, одамлар ҳаётига салбий таъсирини олинг. Агар ўша замонни эсласак, «пахта яккаҳокимлиги» даврида фақат томларимизда пахта экилмади, холос.

Ҳақиқатни англаш учун дунёда битта синалган услуб бор. Солиштириш керак, қиёслаш керак. Кеча ким эдик, айтайлик, нима масалада бизлар азоб-уқубат чекканмиз ва бугунги ҳаётимизнинг, эртанги режаларимизнинг шундан қандай фарқи бор? Бизлар қандай қадам қўяяпмиз, тўғри йўлданми, йўқми, деган саволга жавоб бераётганда фақат қиёслаш керак. Қуруқ ташвиқот керак эмас.

Шу нуқтаи назардан қараганда, яна бир бор айтаман: жаҳон жамоатчилиги илгари харитадан Ўзбекистонни кўрсатишга ҳам қийналадиган бўлса, ҳозир давлатимизни бутун дунё таниб бормоқда. Ҳозир юртимизга кўплаб мамлакатлардан делегациялар келади.

Биргина ўтган ойнинг ўзида дунёнинг манман деган давлатлари, мисол учун, АҚШнинг энг кўзга кўринган сенаторлари, конгрессменларининг кўпчилиги ватанимизга келиб кетишди. Биласизлар, матбуотда, телевидениеда Ўзбекистон Президенти фалон делегацияни қабул қилди, деб бериладиган хабар бу шунчаки қуруқ маълумот эмас. Бунинг тагида чуқур маъно бор. Тараққий топган, дунёда катта нуфузга эга давлатларнинг раҳбарлари ва шуларнинг вакиллари Ўзбекистонга келиб ўз ҳурматини изҳор қилиши, ўз таклифларини билдириши, ҳамкорлик масаласига, умуман, биргалашиб ишлашга тайёр эканликларини изҳор қилиши - бу уларнинг Ўзбекистонни, халқимизни, бизнинг салоҳиятимизни яна бир бор эътироф этганини, тан олганини билдиради.

Шулар билан гаплашганда мен уларга, ўн йил олдин Ўзбекистонни харитадан кўрсатиб беролармидингиз, десам, ҳақиқатни айтадиган бўлсак, йўқ, тополмасдик, дейди. Ўзбекистон деганда фақат Самарқанд, Хива ёки Бухоро қаерда бўлганлигини билардик, қолганини билмас эдик, деб ошкора айтади улар.

Мен нима демоқчиман? Айтмоқчиманки, **биз кечаги ҳаётимиздан буткул воз кечганимиз йўқ. Умуман, тарихдан ҳеч қачон воз кечмаймиз. Тарих - бу бизларники, аччиқ бўлса ҳам, чучук бўлса ҳам, у биз учун ҳаётдан сабоқ ва хулосалар чиқариш учун хизмат қилади.** Шу нуқтаи назардан қараганда кеча фақат хомашё ва хомашё маҳсулотларини ишлаб чиқаришга ихтисослашган Ўзбекистон бугун дунё харитасидан ўз муносиб ўрнини эгаллашга, бошқа тараққий топган мамлакатлар, авваламбор, АҚШ, Ғарбдаги демократик давлатлар, Шарқдаги Япония, Корея, Малайзия ёки шунга ўхшаш давлатларга тенг бўлишни ўз олдига мақсад қилиб қўяр экан, бунда биринчи галда чет эл сармоялари, чет эл инвестицияси ниҳоятда катта аҳамият касб этади. Мен ҳозир тилга олиб ўтган кўпчилик давлатларнинг тарихи шуни кўрсатадики, агар хорижий мамлакатлардан сармоя келмаса, инвестиция келмаса, ҳеч қачон бу давлатлар бугунги ривожланиш даражасига кўтарила олмас эди.

Яқинда Европа ва Америкада бир тарихий воқеага - Маршалл планига бағишлаб катта мажлислар, турли маросимлар ўтказилди. Биласизларки, Маршалл деган одам АҚШ давлат котиби бўлиб, у Европани Иккинчи жаҳон урушидан кейин оёққа кўтариш учун махсус дастур ишлаб чиқишга бошчилик қилган. Шу дастур Маршалл плани деб аталади. Франция, Буюк Британия, Германия ва шунга ўхшаган Европа давлатларининг бугунги савиясини кўрсангиз, беихтиёр одамнинг ҳаваси келади. Лекин урушдан кейинги уларнинг аҳволини бир эслаб кўрайлик. Қай аҳволда эди Европа? Маршаллнинг плани нима берди? Америка Қўшма Штатлари Европани тиклаш учун бирйўла катта маблағни тавсия қилди. Маршалл планига асосан тахминан 50 миллиард доллар Европа давлатларига кредит сифатида берилди. Мазкур маблағ бу мамлакатларнинг иқтисодини ўнглаб, ҳаёт даражасини кўтаришга, авваламбор илғор технологияларни жорий этишга ва умумбашарий тараққиёт йўлига қайтаришга катта хизмат қилди. Маршалл плани ана шундай улкан натижа берди.

Энди Японияни олайлик. Урушдан кейин Япония қай даражада эди? Қандай аҳволда эди? Бу вайрона бўлиб ётган давлат 50 йилдан кейин бугунги юксак тараққиёт даражасига кўтарилади, деб ким тасаввур қила оларди? Кореяни олинглар. Қай аҳволда эди Жанубий Корея?

Хуллас, бундай мисолларни кўплаб келтириш мумкин. Ҳаммаси, барчаси нима ҳисобидан кўтарилди? Албатта, биринчи галда, ўз кучига таяниб, ўз имкониятларига суяниб. Лекин четдан кўмак, сармоялар бўлмаса, ўз мақсадига эриша олмасди.

Ўзбекистоннинг ривожланиш модели, Ўзбекистоннинг тараққиёт режаси ва дастурларини тузганда биз аввало нимага ишондик ва нимага асосландик? Ўзимизнинг кучимизга. Ўзимизнинг тарихимизга. Ўзимизнинг фахримизга, ўзимизнинг ғуруримизга. Ва шу йўл билан фаровон турмушга эришишни ўзимизга қатъий мақсад қилиб белгиладик. Лекин, шу билан бирга, фақат шу мезонга, шу омилга суяниб кўп нарсага эришиш мумкин эмас. Тараққиёт учун сармоя керак, инвестиция керак.

Мана, кеча Япониядаги энг катта фирмаларнинг раҳбарлари Ўзбекистонга келди. Булар шундай катта фирмаларки, улар Япониянинг бутун капитал дунёсини ушлаб туради. Улар орасида Япониянинг иқтисодий ташкилотлари федерацияси - «Кейданрэн» деган йирик бирлашмаси ҳам бор. Бу фирмалар нафақат молиявий иқтисодни, керак бўлса, ўз ҳукуматининг сиёсатини ҳам белгилайдиган қудратга эга. Биз улар билан учрашиб, фикр алмашдик. Жумладан, федерация раҳбари жаноб Тоёда билан ҳам суҳбатлашдик. Бу япон фирмаларининг энг катта раҳбари, кўп нарсани биладиган, тажрибали одам. Шулар билан учрашиб, яна бир бор гаплашиб олдик. Учрашувлар давомида Япония Ўзбекистонга қандай қараяпти, бизга муносабати, сармоя бериш соҳасидаги режалари, бизларнинг эртанги кунимизга ишончи борми-йўқми - шу каби масалалар хусусида атрофлича кенгашиб олдик.

Фикримни якунлаб айтмоқчиманки, агар Ўзбекистон тез кунларда ўзининг мақсадига, ўз муродига эришмоқчи бўлса, чет мамлакатлар, бой давлатларнинг сармоясини олиб келмасдан бу ниятларни амалга ошириб бўлмайди. Истардимки, бу оддий, лекин ғоят муҳим ҳаётий ҳақиқатни мактабларда ўқиётган, олий ўқув юртларида таълим олаётган болаларимиз, эртага бизнинг ўрнимизга келадиган фарзандларимиз яхши англаб олса, қолаверса, ҳар қайси фуқаро шуни яхши тушуниб етса. Чунки бу ҳаётий ҳақиқат -бизнинг эртанги кунимизнинг гарови. Такрорлаб айтаман: бу - гаров. Бу - шарт. Агар шу шартни амалга оширсак, эртага марра бизларники.

Шу сабабли мана шу иккита - яъни «Чет эл инвестициялари» ва «Хорижий инвесторлар ва инвестицияларга кафолат бериш тўғрисида»ги қонунларни кўраётганда табиий савол туғилади: хўш, нима учун биз бу қонунларни қабул қиляпмиз? 1992 йилда қабул қилган қонунларни бугунги кўз билан бошқатдан қараб, яна бошқатдан таҳририни ўзгартиряпмиз? Сабаб нима?

Сабаб шундаки, бутун дунёнинг маблағи, барча бой- бадавлат давлатларнинг инвестициялар учун ажратадиган маблағлари, сармоялари, булар ҳаммаси бир қозонда қайнаб турибди. Бугунги умумбашарий шароит шундайки, жаҳонда умуман глобализация деган жараён кечяпти. Дунёда қанча ортиқча сармоя бор, бу сармояни бошқаларга бериш, ёрдам тариқасида бериш, ўзига фойда орттириш миқдори каби масалалар ҳаммага маълум. Лекин савол туғилади: хўш, бу сармоя қайси давлатларга, қайси минтақага биринчи навбатда оқиб боради? Қайси ишлар учун, қайси тармоқлар ва минтақаларнинг ривожи учун ётқизилади? Мана шу масала бугун, бугунги жаҳон сиёсатида, иқтисодий сиёсатида ва бошқа сиёсатда энг катта аҳамиятга эга бўлган масала. Худдики дарё оқиб келаяпти, бу дарёнинг чегаралари ва манзили қаёқда?

Агар мустақил бўлган йилимиздан ҳисобласак, бугун Ўзбекистонга келган сармоя тахминан 8 миллиард АҚШ долларини ташкил қилади. Бир йилда биз тахминан 1 миллиард АҚШ долларини ўзлаштиряпмиз. Лекин бу бизнинг имкониятларимиз даражасидан кам, бу ҳар томонлама қараганда режаларимизни амалга ошириш учун етарли эмас. Шунинг учун биз тезроқ ўсмоқчи бўлсак, иқтисодимизни жаҳон иқтисодига тенг қилмоқчи бўлсак, авваламбор, саноатни, иқтисодни ривожлантирмоқчи бўлсак, Голландия, Германия, Хитой ва Япония технологияларини олиб келиб қишлоқ хўжалигини кўтармоқчи бўлсак, бизга сармоя, сармоя,яна бир бор сармоя керак. Яъни, хорижий инвестициялар керак.

Шу нуқтаи назардан бу қонунларни қабул қилишимизнинг, уларни қайтадан кўриб чиқишимизнинг сабаби битта. Қаерда имтиёз бўлса, қаерда шароит бўлса, қаерда агарки қонуний гаров, қонуний кафолат бериладиган бўлса, шу ёққа сармоя келади. Буни яна тушунтириб ўтиришнинг ҳожати йўқ, деб ўйлайман. Мен ишонаманки, мана шу гапларимни оддий одамларга, жамоатчилигимизга, халқимизга етказасизлар. Яъни қаерда шароит бўлса, қаерда қулай иқлим бўлса, қаерда шундай имтиёзлар бўлса, улар шундан фойдасини кўрса, кафолатига ишонса, шу жойга ишониб сармоя олиб келади. **Кафолат дегани - бу жуда оғир нарса. Кафолат деганда ҳам сиёсий, ҳам иқтисодий, ҳам молиявий кафолат беришимиз керак.**

Бунинг фоизлари бор, бунинг гаровлари, ўзига яраша шарт-мажбуриятлари бор. Биз буларнинг ҳаммасини мужассамлаштириб, қонуний нуқтаи назардан, қонун билан кафолатини берар эканмиз, бу ишларимизни тарғибот қилиш керак, ташвиқот қилиш керак. Чет эллардаги катта нуфузли компанияларга, пулдор банкларга, халқаро молия ташкилотларига мана шу қонунларимизнинг моҳиятини чуқур тушунтиришимиз, бошқача айтганда, миясига қуйиб қўйишимиз керак. Ўзбекистонда биринчи навбатда сиёсий, иқтисодий, молиявий барқарорлик мавжуд, бу ҳар қандай сармоянинг асосий гарови, асосий шарти, деб айтишимиз керак. Сизлар сўраётган кафолатни биз берамиз, қулай шарт-шароит ҳам яратиб берамиз. Шу билан бирга фоизини ҳам қойил қилиб берамиз. Сизларнинг ички ишларингизга аралашиш ёки йўлингизга ғов бўладиган тўсиқларларни бартараф этишга, керак бўлса, зўравонларнинг пайини қирқишга мана шу қонунлар асос бўлади, деб биз кафиллик беришимиз даркор. Токи уларда шундай ишонч пайдо бўлсинки, Ўзбекистонга сармоя келтирган хорижий инвестор бошқа жойдагига нисбатан кўпроқ фойда олади.

Албатта, мен бу гапларни биринчи марта айтаётганим йўқ. Лекин шуни унутмаслик лозимки, дунёда ҳеч ким, ҳеч қачон, ҳеч қандай даврда ҳам текинга Ўзбекистонга ёрдам бермайди. Чунки манфаатсиз, ўзининг мақсадига эришмасдан, бирор фойда кўрмасдан ёрдам бериш деган гаплар - буларнинг барчаси пуч гаплардир.

Шунинг учун мана шу қонунларнинг синчиклаб мағзига етиб борсак, бизлар 1993 йилда қабул қилган қонунни кеча иккита мустақил қонунга айлантирдик. Яъни, чет эл инвестицияларини алоҳида кўриб чиқдик. Мана шу инвестицияларга кафолат бериш масаласини муҳокама қилдик ва уни кенгайтирдик. Бошқача айтганда, Ўзбекистонда хорижий сармояларга қандай имтиёзлар берилаётганини, уларнинг ҳам сиёсий, ҳам иқтисодий, ҳам молиявий кафолатини содда ва аниқ тарзда ишлаб чиқдик, энди тегишли ташвиқот ишларини жойига қўйишимиз зарур. Агар эртага бизга бирор сармоядор келса, унга мана шундай ҳолатни кўрсатиб, сўнгра у билан гаплашамиз. Қуруқ гаплар керак эмас, ваъдалар керак эмас. Қонун бизлар учун ҳам қонун, сизлар учун ҳам қонун, деб айтамиз.

Бу ерда яна битта масала бор. Инвестициялар келиши ўз йўли билан, лекин Ўзбекистоннинг модели, иқтисоди, иқтисод ривожининг роли шундайки, биз ўз ҳал қилувчи бойликларимизни, ўз иқтисодий потенциалимизни ҳеч кимга сотганимиз йўқ. Баъзи қўшни давлатлар тажрибалари бизга тўғри келмайди. Бизда ундай нарсалар йўқ, буни нафақат сизларга, балки халқимизга қарата ҳисобот тариқасида айтаяпман, 6-7 йил давомида биронта катта корхонамизни ёки ривожимизнинг асоси бўлмиш бойликларимизни ҳеч кимга сотганимиз йўқ. Агарки бирон-бир хорижий ҳамкоримиз сармоя олиб келаётган бўлса, бу борадаги шартномалар қонунларимиз асосида бўляпти.

Мана, мисол учун «ДЭУ» билан автомобил заводини худди шу асосда қурдик. Бухорода улкан нефтни қайта ишлаш корхонасини ҳам айни шу тарзда барпо этдик. Ишонасизмийўқми, бунга кам одам ишонади, бу лойиҳанинг умумий нархи ярим миллиард АҚШ долларидан кўпроқ. Фақат технологик қисми 262 миллион АҚШ долларини ташкил этди. Қайтариб айтаман, бу фақат технологик қисми. Ундан ташқари бошқа кўплаб мураккаб иншоотларни қуриш керак эди. Сув олиб келиш керак, электр олиб келиш керак, йўлларни қуриш керак, иморатларни қуриш керак ва ҳоказо. Буларнинг ҳаммасига, айтиб ўтганимдек, ярим миллиард АҚШ доллари зарур эди. Биз шу қурилиш учун хорижий мамлакатлардан сармоя олиб келаётганда 40 фоизини бевосита ўзимиз топдик, яъни Ўзбекистон сармояси сифатида ўртага қўйдик. Шунинг ҳисобидан оладиган фойдамизнинг тақсимоти қуйидагича: 40 фоизи ўзимизга тушяпти, 60 фоизи ҳозирча уларга тушяпти. Эртага ҳамма олган кредитларнинг ҳисоб-китобини жойига қўйсак, фойданинг юз фоизи ўзимизники бўлади.

Барпо этилган ва этилаётган бошқа йирик корхоналарни ҳам шу нуқтаи назардан кўриб чиқсак, шунга амин бўлиш мумкинки, биз ҳеч қачон ўз манфаатимизни ва иқтисодий мустақиллигимизни хавф остида қолдирганимиз йўқ. Биз сиёсатимизни, ривожимиз дастурларини тузаётганда фақат бугунги кунни эмас, эртанги кунни ўйлаб қадам қўйдик. Сизларга раҳмат, шу сиёсатни тўғри тушуниб, қўллаб-қувватладингиз. Мана шу сиёсатнинг тўғрилигини ҳаётнинг ўзи тасдиқлаяпти. Ва муқаддас заминимизда ҳаёт кечираётган ҳар бир инсон унинг натижасини, ҳосилини аста-секин кўряпти.

Азиз биродарлар!

Муродимизга етмоқчи эканмиз, белни маҳкам боғлайлик. 6 йил мобайнида эришган ютуқларимиз, эртанги кунимизга умид уйғотиб, пойдеворимизни янада мустаҳкамлайди. Аминманки, бизнинг ўрнимизга келадиган авлод биздан кучли бўлади! Бизнинг хатоларимизни такрорламайди. Уларнинг тажрибаси, дунёқараши мутлақо бошқача бўлади. Улар вақтини, куч-ғайратини боқимандалик, совет тузумидан қолган бошқа иллатларга курашга сарфламайди. Улар фақат олға юради, бошқалардан кам бўлмасликка, ўзбек миллатини, керак бўлса Ўзбекистонда яшаётган ҳар бир фуқаронинг бахтини, иқболини юксалтиришга ҳаракат қилади. Бу баландпарвоз гаплар эмас. **Мен сизларнинг сиймонгизда ақл-заковатли, мард, тиниб-тинчимас халқимизни кўряпман. Ўз қаддимизга етайлик. Ютуқларимиздан ғурурланайлиг-у, лекин бошимиз айланмасин, оёғимиз ердан узилмасин.**

ЭЪТИҚОД ЭРКИНЛИГИ ҚОНУНИЙ АСОСДА БЎЛСИН

Ҳурматли халқ ноиблари!

Мана, ҳозиргина ҳурматли бир домламизнинг маърузасини тингладик. Кечирасизлар-у, маъруза менга ёқмади. Лицейларда, олий ўқув юртлари аудиторияларида ўқиладиган лекциялардан фарқи йўқ. Олим, юрист сифатида мен у кишидан бошқа нарсани кутган эдим. Яъни, бугун ҳаммамизни ўйлантираётган муаммолар хусусида ваколатли мутахассис фикри керак эди бизга. Афсуски, бундай бўлмади.

Давлатимиз, Ўзбекистонда яшаётган ҳар бир фуқаро келажагининг кафолатини Конституция беради. Фуқароларнинг ҳақ-ҳуқуқлари, бурчлари Конституцияда белгиланган, тегишли қонунлар билан мустаҳкамланган. Мақсадимиз эркин, демократик ҳуқуқий давлат қуриш, адолатли жамият барпо этиш. Ҳеч бир инсонни камситмаслик, эътиқодини ҳурмат қилиш, эркинлигини таъминлаш.

Модомики мақсадларимиз аниқ экан, инсон ҳуқуқлари умумхалқ муҳокамасида қабул қилинган Конституция ҳимоясида экан, авлодларимиз, фарзандларимиз келажагига хавф соладиган, миллат шаънига доғ туширадиган хатти-ҳаракатлар қаердан пайдо бўляпти? Мен Наманганда, Андижонда рўй берган кўнгилсиз воқеаларни назарда тутяпман. Нима, ҳуқуқий асосларимиз бўшми ёки умуман масъулиятни унутиб қўйдикми? Балки баъзи бир мансабдор кимсалар иккиламчи сиёсат олиб бораётгандир? Ана, орангизда Наманган вилояти ҳокими ва туман ҳокимлари ўтирибди. Хоҳ ишонинг, хоҳ ишонманг, битта вилоятда 1200-1300 та масжид бор. Бу масжидлар атиги 4-5 йил ичида қурилган. Мазкур масжидлар қонун доирасида фаолият кўрсатиши учун кимдир масъул бўлиши керакми, йўқми? Ўзи ҳудудларда қонунларимизни ҳимоя қиладиганлар борми-йўқми?! Намангандаги масжидларнинг 50-60 фоизи рўйхатдан ўтмаганини вилоят ҳокимлиги ва жамоатчилиги билмайди дейсизми? Билади! Фақат ўз тинчини ўйлаб, разил ниятлар, фитналарга қўл силкиб қўйган. Масжидларни рўйхатдан ўтказиш ҳақида гапирдим. Диний ташкилот ёки масжид очиладиган бўлса, албатта ўзига мажбурият олиши керак. Қайси қонун бўйича фаолият кўрсатади, фаолият доираси қаердан бошланадию, қаерда тугайди - буни аниқ билиши, масъулиятни тўла ҳис этиши зарур.

Рўйхатдан ўтиш - бу арзимаган расмиятчилик эмас, ахир. Бундай ишлар албатта пора бериш, амалдорнинг оғзини мойлаш ҳисобидан бўлиши ҳам мумкин. Лекин қонун ҳукм сураётган ҳудудда, туман ва вилоятларда бунга имкон берадиган вазиятни таг-томири билан қирқиб ташлаш керак. Масжидларнинг маблағи бор, лекин аксарияти солиқ тўламайди. Хўш, бу пуллар қаёққа кетяпти?

Ҳокимларнинг, Адлия вазирлигининг жойлардаги бўлимлари ходимларининг чўнтагига! Прокурор бўлса миқ этмайди. Қонунлар ижроси устидан назорат прокурорнинг вазифаси эмасми?! Агар туманда қонун бажарилмаса, прокурор унда нима қилиб ўтирибди?! Қанча-қанча назорат ташкилотлари бор. Ўзингиз бир тасаввур қилинг: бир бечора тижоратчи ёки савдогарнинг ортидан ўнтаси ўпкасини қўлтиқлаб югуради. Чунки, ишхонасига чақириб, унга зуғум қилиш, устидан жиноий иш қўзғаш, оғзидагисини ҳам тортиб олиш осон.

Сўзимни мухтасар қилиб айтмоқчиманки, қонун қабул қилиш билан иш битмайди. Аравани қуруқ олиб қочиб, умумий гаплар билан қутулиб кетаман, деб ўйламанглар. Бу жуда катта муаммо. Ўзбекистоннинг келажагига хавф солаётган, умуммақсадларимизни, орзу-ниятларимизни барбод қилиши мумкин бўлган, авлодларимизни хавф остида қолдирадиган катта таҳдид бу! Бир матбуот анжуманида «Озодлик» радиостанциясининг мухбири Фурқатбек Яквалхўжаев Наманган воқеаларининг сабабини сўради. Мана, сиз муҳтарам депутатлар ҳам эшитиб қўйинглар:

Наманганга четдан таъсир бўлмаса, ўз-ўзидан шундай тажовузлар юз берармиди? Бу қонхўрлар кимнинг мактабида ўқиган, кимдан маблағ олган, ким уларни қурол билан таъминлаган, ота-оналарининг бепарволигидан фойдаланиб, ёш йигитларни ким Тожикистонга ёки Афғонистон ва Покистонга олиб борган? Уларни мухолиф кучларнинг ўзаро хунрезлик гирдобига улоқтирган ким? Тавилдара деган жойда одамларга қурол ўқталиб, ўзбеклар номини сотиб юрган Жума Наманготий, ўзини амирлар қаторига қўшган Тоҳир Йўлдошев ўзи ким?! Бу муттаҳамлар қаердан пайдо бўлди? Уларнинг жиловини нега вақтида тортиб қўймадик?!

Холисона тан оламиз: Ўзбекистон ҳудудида баъзи бир ечилмаган ижтимоий масалалар, дейлик, ишсизлик бордир, одамларнинг ҳаёти ҳали биз орзу қилган даражада эмасдир. Ёшлар муаммоларини ечишда бепарволикка йўл қўйгандирмиз. Ўрта ва олий ўқув тизимидаги, маънавият ва маърифат соҳасидаги масъул кишиларнинг лоқайдлиги ўз йўлига, бу ўзимизнинг айбимиз. Лекин яна такрорлайман: четдан таъсир бўлмаса, болаларимиз алданиб Покистонга бормасди, муқаддас динимизга ёт бўлган оқимларга ружу қўйиб, қўлларига қурол олишмасди. Жангариларга айланиб Ватанига, ватандошига қўл кўтармас, кўпорувчилик билан шуғулланмас эди.

Наманган, Андижонда қўлга тушган жиноятчилар устидан эрта-индин очиқ суд бўлади. Керак бўлса, суд жараёнини телевидение орқали кўрсатамиз. Ана ўшанда бу нонкўрларнинг мақсади нима бўлганини ўз қулоқларинг билан эшитасизлар.

Уларнинг биринчи режаси маъмурий, ҳуқуқ ҳимоясида турган ташкилотлар: милиция, прокуратура ва шунга ўхшаган ҳокимият ходимларини ўлдириш билан одамларни қўрқитиш бўлган. Ундан кейин бизнинг ишлаб чиқариш соҳасидаги, ҳаёт-мамотимизни ҳал қиладиган иншоотларни портлатиш, нон, сут етказиб берадиган, одамларни иш билан банд қиладиган корхоналарни, иморатларни портлатиш...

Тушуняпсизларми, қандай катта хавф остида қолишимиз мумкин? Битта муттаҳам, битта иймонини сотган ёвуз ниятли одам, қанча-қанча зарар, зиён етказиши мумкин.

Боз устига, бу ишлар дин ниқоби остида, мен кимман, мен ваҳобийман, мен ҳақиқий мусулмонман, деган кибрли ақида билан қилинади. Ким ҳақиқий мусулмон, ким сохта мусулмон эканини ёлғиз Оллоҳ таоло билади. Охиратда, сўроқ-савол пайтида ҳаммамизга Яратганнинг ўзи баҳосини беради. Бу дунёда бировни чала мусулмон, ўзини ҳақиқий мусулмон дейишга ҳеч бир бандонинг ҳаққи йўқ. Буни Исломдан хабардор одамлар, диний идораларнинг раҳбарлари жуда яхши билади. Ана шу одамлар айтсин.

Яна бир бор айтаман: ким ҳақиқий мусулмон, ким чала мусулмон, ким кофир бўлганини Оллоҳ таологина билади. Ким, алҳамдилуллоҳ, мусулмонман деса ва муқаддас Қуръони каримда, ҳадисларда кўрсатилган талабларни бажо этса, бизнинг динимиз бўйича Худога итоат қилган, илтижо қилган бўлади ва у ўзини мусулмон дейишга ҳақлидир.

Боя айтганимиз кўнгилсиз воқеалар қандай оқибатларга олиб келиши мумкин? Аввало улар майда ишлардан, бепарволикдан бошланишини унутмаслик лозим. Жамиятнинг ўзи бунга қарши қаттиқ оёққа турмаса, ўзини, ўз фарзандларини ҳимоя қилмаса, эртага Тожикистондаги вазият бизнинг ҳам бошимизга тушиши мумкин. Тожикистонда, Шаҳидон майдонида бўлган воқеалар 1992 йил май ойида бошланган эди. Бунинг тарихига 6 йил бўляпти, ҳамон Тожикистонда тинчлик, барқарорлик йўқ, ҳеч қандай қурилиш, бунёдкорлик йўқ. Одамлар нима билан банд - ўзингиз хабардорсиз.

Тараққиётни ўн йиллар орқага суриб юборган Шаҳидон воқеалари аслида Наманганда бошланиши керак эди. Буни ким билади? 1991 йил 8 декабрда мен Наманганга бориб ақлини йўқотган, ўзига «Оллоҳ лашкарлари» деб ном қўйиб олганлар билан, ўша Йўлдошев Тоҳир билан юзма-юз бўлганман. Унинг қўлидан микрофонни олиб гапирганимни ким эслайди? Ўшанда мендан улар ислом давлатини, ислом республикасини ҳозир эълон қиласиз, деб талаб қилишган. Соқоли тиззасига тушадиган кимсалар одамларнинг бошини айлантириб, шу масалаларни кўтарганлари ҳали ҳам эсимда, овозлари ҳали ҳам қулоғимда турибди.

Улар «Ислом лашкарлари» ва бошқа ташкилотларни тузиб, одамларга тажовуз қилиб, милициянинг ўрнини олиб, ҳукмдор бўлмоқчи эдилар. «Қўқон хонлигини ташкил қиламиз», деган мақсадда юрганлар. Буни ким билади? Буни аввало сиз депутатлар билишингиз зарур. Нега деганда, сиз халқ ноиблари - халқ вакилларисиз. Халқни ким ҳимоя қилади, халққа ким йўл кўрсатади?

Бундай хавфни ҳар бир одам сезиб, онгидан ўтказиши керак.Биз бугун нима учун мана шу виждон эркинлиги тўғрисидаги қонунни қайта кўриб чиқяпмиз? Бунинг сабаби шуки, мазкур қонун 1991 йилда, яъни Конституциямиздан бир ярим йил олдин қабул қилинган эди. Ҳозир янги Конституцияни қабул қилдик, кўп қонунларни ишлаб чиқдик. Энди ҳаётимиз учун, келажагимиз учун, фарзандларимизнинг соғлом эътиқоди учун аҳамиятли бўлган, демократиянинг энг муҳим шарти бўлмиш виждон эркинлиги масаласини қайтадан кўриб чиқяпмиз.

Олимларимиз, таълим-тарбия даргоҳларининг тарбиячилари, ўқитувчилари Ўзбекистонга бўлган хавф ва таҳдидларни тўғри таҳлил қилиб, болаларимиз тақдири учун биринчи навбатда ёниб ҳаракат қилиши, болаларимизни бундай ёвуз хавфдан ҳимоя қилишлари керак. Тарбиячилар, олимлар, домлалар томошабин бўлиб ўтирмаслиги лозим. Фарзандларимизни ким тўғри йўлга солади, ким уларнинг онгини тозалайди, ким уларга ҳақ гапларни гапириб, ҳаётда ўз эътиқодига суяниб яшашни ўргатади, тарбиялайди? Ёшларнинг тўғри йўл танлашида ким биринчи бўлиб ёрдам бериши керак, уларга ким таянч бўлиши лозим?..

Афсуски, бундай ишлар ҳозирча йўқ даражада! Нима учун бу масалада лоқайдликка, бепарволикка йўл қўйиляпти? Одилона, оқилона йўл тутиш ўрнига баъзи ҳокимлар ўзи масжид қурилишида ҳомий бўлиб, биринчи ғиштни қўйиб юрибди. Ахир сен ҳокимсан, олдин мактаб қур, одамларнинг соғлиғини сақлаш, энг долзарб эҳтиёжларини қондириш борасида сен жонкуяр бўлишинг керак эмасми? Бўлмаса, ҳокимликни зиммага олиб нима қиласан? Масжидга бориб, имом бўл - агар эътиқодинг ёки билиминг тўғри келса. У ерда маошинг кўпроқ, масъулиятинг, жавобгарлигинг эса камроқ бўлади.

Ҳоким деганда биз мутлақо бошқача, мана шу туман, мана шу вилоятнинг ҳимоячиси, керак бўлса тақдирини, ҳаёт-мамотини ҳал қиладиган фидойи одамни тушунамиз. Вилоят ёки туманда нима воқеа рўй берса, виждонли ҳоким аввало ўзи жавоб бериши керак. Шунинг учун бу масалани кўраётганда ҳаммамиз, аввало шу ерда ўтирганлар ўз масъулиятимизни чуқур англаб, ҳис этиб юртимизга жанубдан келаётган хавфнинг олдини олиш, болаларимизни ёт таъсирлардан сақлаб қолиш тўғрисида ўйлашимиз керак. Зеро, мен ваҳобийман деган ёш бола ҳам ўзбек боласи, бизнинг миллатимизнинг боласи, халқимизнинг боласидир. Уни тўғри йўлга солиш барчамизнинг бурчимиздир.

Телевидение орқали Наманганда бўлган воқеаларнинг қўлга олинган иштирокчилари, милиция ходимини ўлдириб кетганлар кўрсатилди. Кўз ёшларидан ожиз бўлиб қолган онаизорларнинг нима айби бор? Нима учун биз бу масалага бепарвомиз? Бу ишларга биз - жамоатчилик ҳам айбдор эмасми?!

Шунинг учун мен сизларга мурожаат қилиб айтмоқчиман. Ҳар ким виждонан, қалбидагини гапирсин. Ҳақиқатан ҳам шу хавфни сезяптими-йўқми? Мен айтган гапларга қўшиладимийўқми, шу тўғрида гаплашиб олайлик, фикр алмашайлик. Энг муҳими, зарур хулосаларни чиқарайлик. Ватанимизни, диёримизни бало-қазолардан ҳамжиҳат бўлиб асрайлик.

/ЎзА/

ҚОНУН УСТУВОРЛИГИ–АДОЛАТ МЕЗОНИ

(Боши 1-бетда)

Ёки бошқа бир мисол: худди шундай назоратнинг йўқлигидан фойдаланиб, «ОСТ» ҳиссадорлик жамиятининг директори Терехин эса «УзАВИАбанк»дан ҳеч қандай кафолат тақдим этмаган ҳолда 3 миллион сўмлик кредит олган ва уни ўзлаштириб юборган. Бу борада ҳам банкнинг жавобгарликни сезмайдиган ходимлари жазосиз қолиб кетган.

Терехиннинг ишини кўрган туман суди ҳам, ишни кассация тартибида кўрган шаҳар судининг жиноий ишлар бўйича судлов ҳайъати ҳам бу ҳолатларга тегишли қонуний муносабат билдирмаган.

Тошкент шаҳрида 1993 йилда сохта тадбиркорлик юритиш мақсадида «Шерхон» номли фирма ташкил этилган. Унинг ҳисоб варақасида атиги 70 сўм пул бўлган. Шунга қарамай, «Бухорогўшт» ҳиссадорлик жамияти ҳали пул келиб тушмасдан туриб, кўрсатилган фирмага 10 тонна маҳсулот юборган. Оқибатда гўшт «Шерхон» фирмасининг директори Акромов томонидан ўзлаштирилган. Акромов судланган-у, аммо «Бухорогўшт» жамиятининг директори Ҳамидов жабрланувчи бўлиб ўтган. Ишни кўрган туман суди бу ҳолатга тегишли ҳуқуқий баҳо бермаган.

Бунга мисол тариқасида шуни айтиш мумкинки, тергов органлари томонидан Кизицкий ва Тен деган шахслар «Ўзтадбиркорбанк»дан олинган жуда катта миқдордаги кредитни талон-тарож қилганликда айбли, деб топилганлар. Ишни Тошкент шаҳар судида кўришда бу кредит ноқонуний берилганлиги аниқланган. Аммо кредит «Ўзтадбиркорбанк» операция бўлими бошлиғи Амонов томонидан ноқонуний берилган бўлишига қарамасдан, у терговов органи томонидан жиноий жавобгарликка тортилмаган. Бу ишни биринчи босқичда кўрган суд ҳам тегишли мансабдор шахсларнинг ноқонуний ҳаракатларига ҳуқуқий баҳо бермай, бу масалани бир четга суриб қўйган. Мазкур иш бўйича ҳукм Олий суд томонидан кассация тартибида бекор қилингандан сўнг ишни янгидан кўрган Тошкент шаҳар суди Амоновга нисбатан Жиноят кодексининг эски таҳриридаги 149-модда 2-қисми бўйича жиноят иши қўзғатиш билан бирга терговов органи ходимларига нисбатан ҳам хусусий ажрим чиқарган. Бундан ташқари, Амонов ўзи томонидан «Парадокс» ва «Жаҳонгир-Султон» фирмаларига ноқонуний бериб юборилган 5 миллион сўмни талон-тарож қилишда иштирокчилик учун ҳам жиноий жавобгарликка тортилган.

Бундан ташқари ушбу фирмаларнинг раҳбарлари томонидан 100 дона гилам шахсан Амоновнинг ўзига кредит ажратилишига кўмаклашгани учун берилганлиги ҳам ўз тасдиғини топган. Шунга қарамай, суднинг ҳукми билан Амоновнинг ҳаракати мансаб ваколатини суистеъмол қилишдан иборат экани асоссиз равишда қайта тавсифланган бўлиб, у амнистия акти бўйича жазодан озод этилган. Олий суд асослантирилмаган ҳукмни ҳам бекор қилиб, ишни янгидан кўриш учун юборди. Иш Жиззах вилояти судида кўрилганида Амонов содир қилган жиноятлари учун 9 йил муддатга озодликдан маҳрум этилди. Бундай жиддий хатоларга йўл қўйган терговчи ва судьяларга нисбатан қонуний жазолар кўрилиши муқаррар.

Амалиётда шундай ҳаракатларнинг кузатилаётганини эътиборга олиб, Жиноят кодексига кредитларни ноқонуний берганлик ва олганлик учун жавобгарликни кўзда тутувчи махсус янги норма киритиш зарурияти вужудга келди. Республика Олий суди бу масалани Олий Мажлис муҳокамасига қонунчилик ташаббуси билан олиб чиқмоқчи.

Яна бир муаммо. Айрим мансабдор шахслар хизмат ваколатларидан фойдаланган ҳолда тижорат тармоқларини ўзига бўйсундиришга ҳаракат қилмоқдалар, уларга ноқонуний йиғимлар солмоқдалар. Бошқа тарафдан эса, иқтисодиёт соҳасига ўрнашиб олиш учун ҳаракат қилаётган мафиячи гуруҳлар давлат идораларида ишловчи айрим мансабдор шахслар билан жиноий алоқага киришиш йўлини изламоқдалар ва айрим ҳолларда мақсадларига эришмоқдалар ҳам. Бундай ҳолатларга асло йўл қўймаслик, бу каби ҳаракатларнинг олдини олиш ҳуқуқни ҳимоя қилувчи ва суд органларининг энг муҳим вазифаларидан биридир.

Шунинг учун судлар юқоридаги каби жиноят ишларини кўраётганда, аввalambор, уларнинг жамият ва давлат учун ўта ижтимоий хавфлигига эътиборни қаратишлари ва айбдор деб топилганларга нисбатан қонун санкциясида кўрсатилган жазони мақсадга мувофиқ белгилашга эришишлари лозим.

Мамлакатимиз раҳбари қонуний тадбиркорлик фаолиятига тўсқинлик қиладиган барча сабаб ва шароитларни бартараф этиш зарурлигига қайта-қайта эътибор қаратаётганлиги бежиз эмас. 1996 йил 8 августда қабул қилинган «Текширишларни тартибга солиш ва назорат қилувчи органлар фаолиятини мувофиқлаштиришни такомиллаштириш тўғрисида»ги Президент Фармони ҳам ана шу мақсадга қаратилган. Фармонда мулкдорнинг манфаатларига ҳар қандай ноқонуний аралашишларга қатъий равишда чек қўйиш кўзда тутилган. Тадбиркорлар иш фаолиятига бўлар-бўлмасга ноқонуний аралашув аниқланган тақдирда судлар мансабдор шахсларнинг бу борада содир этган ҳаракатларига қараб интизомий, маъмурий ёки жиноий жавобгарликка тортиш ҳақида ажрим чиқариши зарур.

Бунда суд барча зарарларни, шу жумладан ишлаб чиқаришнинг тўхтаганлиги сабабли келиб чиққан зарарларни айбдордан ундириш чораларини кўришга мажбурдир.

Якка тартибдаги тадбиркорни ёки тижорат ташкилотини рўйхатдан ўтказишни рад қилиш, рўйхатга олишдан бош тортиш ёхуд тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланиш учун махсус рухсатнома беришни рад қилишда ифодаланган қонуний тадбиркорлик фаолияти билан шуғуланишга тўсқинлик қилган мансабдор шахсларнинг ҳаракатларига ҳам судлар қонун нуқтаи назаридан қараши лозим. Чунки, мансабдор шахснинг ҳар қандай ноқонуний ҳаракати иқтисодиёт соҳасида ҳуқуқ-тартиботни издан чиқаришга, давлат интизомини бўшаштиришга, ваколатини шахсий манфаатларига қаратишга олиб келишини англашимиз зарур.

Шуни ҳам айтиш керакки, Жиноят кодексида қонуний тадбиркорлик фаолиятига тўсқинлик қилган мансабдор шахслар учун жавобгарликни кўзда тутувчи махсус норма мавжуд эмас. Бизнинг фикримизча, бундай норма ғоят зарур. Бу масалада ҳам Олий Мажлисга таклиф киритиш ниятидамиз.

Диққатингизни яна бир жиддий масалага қаратмоқчиман. Терговов ва суд амалиётида мансабдор шахс ва масъул мансабдор шахс тушунчаларини аниқлашда жиддий муаммо туғилмоқда. Бу борада икки ҳолатни кўрсатиш мумкин. Биринчиси - касбга оид вазифаларни бажаришлик ҳамма вақт ҳам шахсни мансабдор деб тан олишга асос бўлмаслиги, иккинчиси - Жиноят кодексида берилган масъул мансабдор шахс тушунчаси масаласидир.

Бу масалалар амалиётда ҳар хил ҳал этилмоқда. Масалан, имтиҳон топширгани, курс иши ёзиб бергани учун ҳақ олган ўқитувчилар, даволагани ёки оперция қилгани учун ҳақ олган врачлар кўпинча мансабдор шахс, деб топилмоқда.

Бизнинг фикримизча, касбга оид вазифаларни бажарган шахслар ва ташкилий-бошқарув ёки маъмурий-хўжалик ваколатлари берилмаган шахсларни мансабдор шахс деб топилиши ноқонуний бўлса керак. Жиноят кодексида берилган масъул мансабдор шахс тушунчасини яна бир бор ўрганиб чиқиш ва унга аниқлик киритиш лозим.

- Маълумки, давлат барқарорлигининг асосини, айниқса бозор иқтисодиёти шароитида, солиқлар ва бошқа тўловлар ташкил этади, давлат бюджетининг асосий қисми шулар ҳисобига вужудга келади. Солиқ тўлашдан бўйин товлаш ҳоллари кузатилаётганлигини қандай изоҳлаш мумкин?

- Кейинги йилларда солиқ соҳасида жиддий ижобий ўзгаришлар юз берди. Солиқ органларининг фаолияти доирасини ҳамда ҳуқуқ ва мажбуриятларини аниқ белгилаб берган Солиқ кодекси қабул этилди. Солиқ органлари кўпчилиги бир-бирига зид ва солиқ тўловчиларга ҳамма вақт ҳам тушунарли бўлмаган инструкциялар ва қонун ости ҳужжатлари билан ишлаган давр ортда қолди.

Биз барчамиз солиқ ва бошқа тўловларни тўлашдан бўйин товлаш иқтисодиёт соҳасида содир этилаётган ўта оғир жиноятлардан бири эканини ва қонун билан белгиланган солиқларни тўламаслик ҳолатларига конституциявий бурчни қасддан бажармаслик деб қарашимиз лозим. Шу боисдан, қайд этилган тоифадаги ишлар бўйича одил судловни амалга ошириш, давлат солиқ органлари билан юридик ва жисмоний шахслар ўртасида вужудга келадиган солиққа оид ҳуқуқий муносабатлар соҳасида қонун устуворлигини таъминлашимиз шарт.

Туркия фуқаролари Туати Муҳаммадбек ва Висам Хошим Тошкент шаҳрига тегишли лицензия рухсатномасисиз қарийб икки миллион АҚШ доллари миқдорида хориждан сигарета олиб кирганлар. Бу маҳсулот олдиндан келишувга биноан ака-ука Мирзамухамедовлар, Қодиров, Абдуллаев ва бошқа бир қатор терговда аниқланмаган шахслар томонидан даромад олиш мақсадида Тошкент шаҳар бозорларида сотилган. Бундан ташқари, ишда аниқланишича, қайд этилган шахслар пул тушумини сўмда олиб, уни долларга айлантирганлар.

Кўрсатилган ҳолатларга қарамасдан, туман суди томонидан Мирзамухамедов ва бошқалар Жиноят кодексининг 184-модда 3-қисми билан нотўғри оқланганлар ва уларни 177-модда 3-қисми бўйича ҳаракатлари ҳеч қандай асосларсиз 178-моддага қайта тавсифланган. Жиноятчиларга ҳаддан ташқари енгил жазо тайинланган ва улар амнистия актига биноан жазони ўташдан озод қилинган.

Мазкур юкни қабул қилиб олувчиларсиз бошқа шахсларга бериб юборган божхона хизмати ходимларига эса ҳеч қандай чора кўрилмаган. Бозор тўрига чиқариб қўйиб, ўша сигареталарни эмин- эркин сотишга шароит яратиб берган бозоркомлар-чи? Шу иш бўйича Олий суд республика прокуратурасининг протестини қувватлади ва ҳукмни бекор қилиб, ишни қайта кўриш учун юборди.

Аммо туман суди Олий суднинг ажримдаги кўрсатмаларини бажармасдан яна илгариги ноқонуний ҳукмидагидек судланувчиларни жазодан озод қилган.

Айни вақтда амалдаги солиқ тўловидан бўйин товлаш бўйича кам аҳамиятли, яъни судгача бормасдан ҳам ҳал этилиши мумкин бўлган кўплаб ишлар судга чиқариляпти. Ўтган йилнинг ўзидагина республикада худди шу жиноятлар учун 579 нафар шахс судланган.

Биз Жиноят кодексининг 36-моддасида эътироф этилган ўзининг кам аҳамиятлилиги туфайли хавфли бўлмаган ҳаракат жиноят деб топилмаслигини ва бунинг учун шахс жиноий жавобгарликдан озод қилинишини унутмаслигимиз зарур.

Бизнингча, солиқ тўловчилар билан тушунтириш ишларини янада тўлароқ олиб бориш лозим. Шубҳа йўққи, бу иш самарали йўлга қўйилса, уларнинг кўпчилиги ўз хоҳиши билан солиқ бўйича қарзларни узадилар, бундан эса давлатга кўпроқ наф тегади.

Пировардида шуни таъкидлашни истардимки, иқтисодиётдаги жиноий ишлар ва бошқа ҳуқуқбузарликлар тўғрисидаги ишлар бўйича суд амалиётини такомиллаштиришнинг устуворлиги аввalambор мамлакатимизда кучли, барқарор, доимий юксалиб борувчи иқтисодиётсиз мустақил демократик ҳуқуқий давлатни барпо этиш мумкин эмаслиги билан ифодаланади. Шу боис, судлар ва ҳуқуқни муҳофаза этувчи идораларнинг ходимлари бундай ҳуқуқбузарликларга нисбатан қонуннинг бутун кучидан тўла фойдаланишлари, одил судловни амалга оширишлари зарур. Президентимиз таъкидлаганидек, бу борада мамлакатимизда ҳар қандай жиноятчиликка қарши муросасизлик ва умумий қоралаш муҳитини вужудга келтириш айниқса муҳимдир.

Суҳбатдош:
Ёқуб ИБРОҲИМОВ
/ЎзА/

Мозийга назар

«АДОЛАТ ВА ОЗОДЛИК ДАСТУРИНГИЗ БЎЛСИН»

Амир Темур томонидан асос солинган марказлаштирилган давлат бошқариш усулида аҳолининг ижтимоий ҳимояси асосий ўринни эгаллаган. «Темур тузуклари»даги «Раъият, яъни халқ аҳволидан доимо огоҳ бўлиб, уни ҳоким ва сипоҳилар томонидан етказиладиган жабр-зулмдан ҳимоя этишга ҳаракат қилдим» деб таъкидланиши бежиз эмас. Чунки Соҳибқирон ўз салтанати давомида адолат ва озодлик тушунчаларини юксак қадрлаб, уларнинг ҳаётий шиор бўлиб қолиш учун чораларини қидирди. Унинг таъкидлашича, давлатни бошқаришда тўрт омил: - Ҳокимлик идоралари, хазина, сипоҳилар, раъиятга таяниб иш кўриш муваффақият келтиради.

Ўша даврда ҳалқнинг аҳволидан Соҳибқиронни хабардор қилувчи махсус хабарчилар тайинланган. Улар ҳар бир вилоят, шаҳар ва туманда иш кўришган. Шуни ҳам айтиб ўтиш керакки, халқнинг моддий ва маънавий аҳволидан ёлғон маълумот берганларга тан жазоси, ҳатто ўлим жазоси белгиланган.

Мингта тезюрар туя, мингта от минган ва минг нафар пиёда чопарлар мунтазам равишда йўл юриб, соҳибқирон Амир Темурга ҳалқнинг аҳволи тўғрисида ахборотлар етказиб турдилар. Давлат бошлиғи эса ўз навбатида ана шу ахборотларга таяниб юртнинг осойишталигини, фаровонлигини таъминлаш чораларини кўрган.

«Темур тузуклари»да шундай дейилади:»Ҳайру эҳсон ишларим билан одамларнинг кўнглидан жой олдим. Саййидлар, уламо-шахслар ва бошқа диний арбобларга суюргол (котиб) белгилаб, ҳар бирининг вазифасини тайин қилиб бердим. Аҳли мажлис бўлмиш саййидлар, олимлар, фозил кишилар, табиблар, мунажжимлар, киссахонлар, хабарчилар ва тарихчиларга ҳолларига қараб вазифа ва маош белгиласинлар, деб буюрдим».

Соҳибқироннинг рағбатлантириш усуллари ҳам ўзига хос даражада бўлган. У лашкари, раъиятни ўз атрофига кучлироқ бирлаштириш учун мурувват ва меҳрибонлик кўрсатган, ҳар бир эл ва мамлакатнинг оқсоқолларини юксак қадрлаган. «Бирон кимса билан танишсам уни ҳеч вақт назардан четда қолдирмадим» дейди у тузукларда.

Амир Темур ўғри, қароқчи ва зўравонларни «ясо» усули асосида жазолаган. Фисқу фасодчи, аҳлоқан бузуқ, нафси ўпқон кишиларни ҳатто мамлакатдан ҳайдаб чиқарган. Ҳокимлар, сипоҳи ва раъиятдан қайси бирининг халққа жабру зулм етказганидан хабар топса, уларга нисбатан ҳам адолат ҳам инсоф юзасидан чора қўллаган. Раъиятга золимлар томонидан етказилган сиёсий ва жисмоний зарарлар шариатга мувофиқ одамлар ўртасида муҳокама қилиниб, далиллар исботлангач зарарлар ундирилган ва тегишли жазолар тайинланган.

Йўлларни қўриқлаш, масаласига ҳам алоҳида эътибор берилган. Ўткинчи савдогарлар ва мусофирларнинг мол-мулки ҳамда бошқа нарсаларини маълум манзилдан манзилга етказиб қўйиш учун йўлларга кузатувчилар, назоратчилар ва зобитлар тайинланган. Йўл устидаги ҳар бир кўнгилсизлик учун масъул шахслар жавоб берганлар.

Адолат ЗИЁТОВА,
аспирант.

Ҳуқуқий саҳифа

Биздан сўрабсиз...

Саволларга касаба уюшмалари Жиззах вилоят кенгаши бош меҳнат ҳуқуқи нозири Шуҳрат ТОЖИБОЕВ жавоб беради.

— Донорлик қилувчи ходимга қандай имтиёзлар бор?

Ў. КЕНЖАЕВ, Ш. Рашидов тумани.

— Ўзбекистон Республикаси Меҳнат Кодексининг 167-моддасига асосан донорлик қилувчи ходимларга ҳар сафар қуйиш учун қон топширган куннинг албатта эртасига дам олишига бир кун берилади. Текширувдан ўтадиган ва қуйиш учун қон топширадиган куни ишдан озод этилган давр учун, шунингдек, дам олиш кунлари ходимнинг ўртача иш ҳақи сақланади.

— Корхонанинг маблағи бўлмаган ҳолда иш ҳақи қай тарзда тўланиши керак?

А. ЎРОЗБОЕВ, Бахмал тумани

— Ўзбекистон Республикаси Меҳнат Кодексининг 154-моддасига асосан иш берувчи ўзининг молиявий аҳволидан қатъий назар ходимга бажарган иши учун ҳақни белгиланган меҳнат шартларига мувофиқ ушбу кодекснинг 161-моддасида кўрсатилган муддатларда тўлаши шарт. Меҳнатга ҳақ тўлаш муддатлари жамоа шартномаси ёки бошқа, лоқал норматив ҳужжатда белгиланади ва ҳар ярим ойда бир мартадан кам бўлиши мумкин эмас. Бунда корхонанинг молиявий аҳволи ночорлиги ва бошқа хил сабаблар рўкач қилинмайди. Суд орқали иш ҳақингизни талаб қилиб олишингиз ўринли бўлади.

— Ходим ишдан бўшатиш ҳақидаги аризасини ўз хоҳиши билан қайтариб олиши мумкинми? Бунинг учун қанча муддат белгиланган?

Р. БЕРДИЕВ, Жиззах шаҳри.

— Ўзбекистон Республикаси Меҳнат Кодексининг 99-моддасига асосан ҳамда амалдаги меҳнат тўғрисидаги қонунларга мувофиқ ходим ишдан бўшатиш ҳақидаги аризасини ўзининг хоҳишига кўра қайтариб олиши мумкин. Бундай ҳолда аризани қайтариб олиш муддати 14 кундан ортиб кетмаслиги зарур.

— Ходимга интизомий жазо турлари қандай ва у кимлар томонидан берилиши мумкин?

Э. ПИРНАЗАРОВ, Меҳнатобод тумани.

— Ўзбекистон Республикаси Меҳнат Кодексининг 82-моддасига асосан интизомий жазолар ишга қабул қилиш ҳуқуқи берилган шахслар (органлар) томонидан қўлланилади. Ушбу кодекснинг 181-моддасига асосан меҳнат интизомини бузган ходимга иш берувчи қуйидаги интизомий жазо чораларини қўллашда ҳақли:

1) ҳайфсан,

2) ўртача ойлик иш ҳақининг йигирма фоизидан ортиқ бўлмаган миқдорда жарима,

3) меҳнат шартномасини бекор қилиш (100-модда иккинчи қисмининг 3 ва 4-бандлари).

Бошқа хил интизомий жазо чораларини ходимга нисбатан қўлланиш тақиқланади.

АХБОРОТ

«СИЗ ҚОНУННИ БИЛАСИЗМИ?»

Ана шундай савол билан бугунги кунда Жиззах вилояти мактабларининг юқори синф ўқувчиларига мурожаат қилинадиган бўлса, анчагина қониқарли жавоб олинадиган бўлиб қолди. Бунинг боиси вилоят халқ таълими бошқармаси, вилоят ҳуқуқ-тартибот идоралари раҳбарлари билан «Камолот» жамғармаси вилоят бўлими, таълим ва фан ходимлари вилоят касаба уюшма қўмитаси ҳамкорликда олиб борилаётган амалий ишлар натижасидир.

Яқинда Жиззах шаҳридаги 10-ўрта мактабда бўлиб ўтган вилоят мактаблари юқори синф ўқувчиларининг «Сиз қонунни биласизми?» мавзуидаги кўрик-танловида ўн бир туман ва Жиззах шаҳар мактаблари ўқувчилари вакиллари қизғин беллашдилар.

Мазкур беллашувда ўзларининг чуқур ҳуқуқий саводхонлиги, зукколиги, ҳуқуқий билимга қизиқишлари ва бу борадаги етарлича ахборотга эга эканликларини намойиш қила билган Жиззах шаҳридаги Ҳ. Олимжон номли мактабнинг «Қомус» гуруҳи биринчи ўринни, Жиззах туманининг «Ҳумо» гуруҳи иккинчи, Зафаробод туманининг «Адолат» гуруҳи учинчи ўринни қўлга киритишди.

Мана шундай мусобақаларнинг айниқса, ўқувчилар ўртасида тез-тез ўтказиб турилиши ёшларни Конституциямиз ва қонунларимизга ҳурмат, уларга амал қилиш руҳида тарбиялашда муҳим аҳамият касб этиши тайин.

М. ЗОКИРОВА,
таълим ва фан ходимлари Жиззах вилоят касаба уюшма қўмитаси масъул ходими.

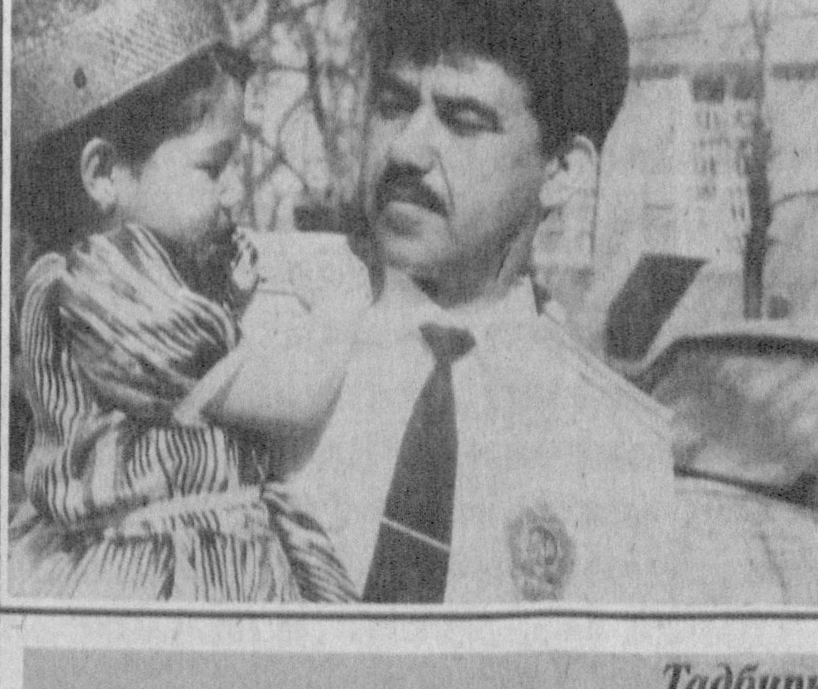

Эл осойишталигини сақлаш, йўл-транспорт ҳодисаси олдини олиш борасида ички ишлар бўлими ходимлари қизғин фаолият кўрсатишмоқда. Икром Раҳимов Навоий вилояти Зарафшон шаҳар ички ишлар бошқармаси ДАН бўлинмаси суриштирув-қидирув нозири бўлиб ишлаётир.

Суратда: Икром Раҳимов қизи билан.

Н.Алмуродов олган сурат.

Қонун ва ижро

БАНКРОТЛИКНИНГ ИЛДИЗЛАРИ ҚАЕРДА?

Мамлакатимизда иқтисодий ночор корхоналарни санация қилиш чора-тадбирлари борасида бир қанча ишлар амалга оширилмоқда. Иқтисодий ночор корхоналар ишлари Самарқанд вилоят ҳудудий бошқармаси бошлиғи Ўктам Сирожиддинов билан мухбиримизнинг уюштирган суҳбати вилоятда санациялаш ишлари ва унинг натижалари хусусида бўлди.

- Ҳар қандай давлат, айниқса тараққиётнинг дастлабки босқичида умумиқтисодий аҳволга тўғаноқ бўладиган, тўловга қобилиятсиз корхоналарни ушлаб туришдан манфаатдор эмас. Биз вилоят бўйича молиявий аҳволи оғир 265 та ночор хўжалик субъектларни аниқлаб, улар билан иш олиб боряпмиз. Бундай корхоналарда банкротлик аломатларининг пайдо бўлиши бир-бирига жуда ўхшаши яъни ҳисоб-китобдаги ўқувсизлик, раҳбарларнинг масалага масъулиятсизлик билан ёндашиши.

Корхоналар банкротлиги ва санацияси масалалари бўйича вилоят комиссиясининг яқинда бўлиб ўтган йиғилишида баҳс ва мунозаралар натижасида корхоналардан бир нечтасини банкрот деб эътироф этиш, тугатиш ва яна бир нечтасида ўз иқтисодий аҳволини соғломлаштириш учун муддатли санация чораларини қўллаш ҳақида қарор қабул қилинди.

Хўш, иқтисодий ночорликнинг илдизлари қаерда? Ушбу саволингизга мен бир неча мисоллар билан жавоб бермоқчиман.

Вилоятимизнинг Ургут туманидаги «Тўқимачилик» ҳиссадорлик жамияти кейинги икки йилни ҳам зарар билан якунлади. Сабаби электр энергияси ва иссиқлик билан таъминловчи манбаларнинг баҳоси ошди, хом ашёни сақлашдаги технологик шароитнинг йўқлиги сабабли унинг сифати ёмонлашди, мутахассис ва ишчиларнинг малакаси оширилмади, бу ердаги ишчи-хизматчиларга етарлича шароит яратилмади, асосий воситалар эскириши даражаси кўтарилиб кетди, тайёр маҳсулот ишлаб чиқариш таннархига нисбатан паст баҳода сотилди.

Хом ашё олиб келиш, маҳсулотларни сотишда бозор шароити мутлақо ҳисобга олинмаган. Шу туфайли «Бандлик» жамғармасидан олинган 2,5 миллион сўмлик узоқ муддатли қарз тўла қайтарилмаган.

Каттақўрғон шаҳридаги «Пахтамаш» ҳиссадорлик жамиятида эса корхона раҳбариятида тараққиётнинг аниқ йўналиши ва режаси йўқлиги, муаммолар олдида эсанкираб қолиш туфайли иқтисодий инқироз юзага келган. Шу йилнинг биринчи ярмига келиб ишлаб чиқариш қувватларининг атиги 10 фоизидан фойдаланилган, асосий воситаларнинг 55 фоизи эскирган. Меҳнатга ҳақ тўлаш бўйича 1.346.000 сўм қарз бўлишига қарамасдан 13 миллион сўмлик маҳсулот сотилмасдан турибди. Корхонанинг дебиторлик қарзлари шу йилнинг биринчи ярмига 6.3 миллион сўмни ташкил қилади. Аммо «Пахтамаш» раҳбарлари бу қарзларни ундириш бўйича хўжалик судига мутлақо мурожаат қилишмаган.

Худди шундай аҳволни «Самарқандтранс»нинг «УПТК» си, 128 ва 17-автокорхоналарда, вилоят «Матлубот уюшмасига қарашли Жомбой автокорхонасида, «Мевасабзавотузумсаноат» уюшмасининг бир қатор корхоналарида ҳам кўриш мумкин. Ўз жамоаларини иқтисодий ночор аҳволга солиб қўйган раҳбарлар ва мутахассислар масъулиятини ошириш лозим.

Банкротликнинг яна битта сабаби бор. Каттақўрғондаги 2518-автожамланма ўз ҳамкорлари ёрдамида банкротга учради. Чунки буюртмачи ташкилотлар «Ўзагрострой», «Ўзавтойўл»,«Промгражданстрой» корпорациялари тизимидаги корхоналар шу йилнинг ярмига қадар бўлган 15,8 миллион сўмлик қарзларини тўламасдан келмоқдалар. Каттақўрғон йўллар бошқармаси муддати аллақачон ўтиб кетган бўлишига қарамасдан автожамланмага 6 миллион сўм қарзини қайтариш ҳақида ўйлагани ҳам йўқ. Шу ўринда «Кўксарой» ҳиссадорлик жамиятининг синишида «Самарқанд» савдо ишлаб чиқариш концернининг, 128 автокорхонанинг иқтисодий инқироздан чиқиш имкониятидан маҳрум бўлишида «Самарқанд» корпорацияси ва «Неля» хусусий корхоналарининг бевосита айблари борлигини айтиб ўтиш жоиздир. Бундай раҳбарлар тегишли қонунда ҳамкор корхонани қасддан ёки ўқувсизлик туфайли ёки ҳужжатларни қалбакилаштириш йўли билан банкротлик ҳолатига туширганлиги учун жазо белгиланганлигини унутмасликлари керак.

Айрим корхоналарнинг хўжалик судига мурожаат қилишлари учун давлат божи тўлашга ҳам қурби етмаяпти. Эҳтимол, амалдаги Хўжалик процессуал кодексида бундай аҳволи танг корхоналарга бож тўлашда имтиёзлар бериш тўғрисида ўйлаб кўриш мақбулдир деб ўйлаймиз.

Суҳбатдош: М. МУРОДОВА.

Тадбиркор бурчаги

КОРХОНА ҚАНДАЙ СОТИБ ОЛИНАДИ?

Таҳририятимизга фуқаролар корхона сотиб олиш ниятида бўлган мактуб йўллаб, улар бу муносабатнинг йўл-йўриқлари ва қонун қоидалари ҳақида бирор малакали мутахассис билан суҳбат уюштирилишнинг сўрашган. Мухбиримиз худди шу масала юзасидан юрист Ф. Мустаевга мурожаат қилди.

- Айтайлик, бир корхона сотиляпти. Хўш, сотувчи билан олувчи ўртасида қандай муносабат ўрнатилади? Шулар хусусида батафсил гапириб берсангиз?

- Фуқаролик Кодексининг амалга тадбиқ этилиши - Ўзбекистон Республикаси бозор иқтисодиётига ўтиш муносабати билан мулкчиликнинг янги формаларининг келиб чиқиши ва бундай мулкчиликни давлат тасарруфидан чиқариш шартномаларини тузишни тартибга солувчи асосий воситадир.

Корхонани сотиш шартномаси ана шу жараёнлардан биридир. Мазкур шартномага мувофиқ сотувчи сотиб олувчидан бутун бошли корхонани мулкий мажмуа сифатида топшириш мажбуриятини олади. Лекин, шуни ҳам ўз вақтида айтиб ўтиш керакки, сотувчи бошқа шахсларга беришга ҳақли бўлмаган ҳуқуқ ва мажбуриятлар бундан мустаснодир.

Корхона ёки фирма номи, товар белгилари хизмат кўрсатиш белгилари ва сотувчи ҳамда унинг маҳсулотини, у бажарадиган иш ёки кўрсатадиган хизматларни расмийлаштирадиган бошқа воситалардан фойдаланиш ҳуқуқлари агар корхонани сотиш шартномасида бошқа тартиб назарда тутилмаган бўлса, сотиб олувчига ўтади.

Сотувчига тегишли фаолият билан шуғулланиши учун берилган махсус рухсатнома (лицензия) асосида олинган ҳуқуқлари, агар қонун ҳужжатларида бошқача тартиб кўзда тутилган бўлмаса, у корхонани сотиб олувчига берилмайди. Шартнома бўйича топширилган корхона таркибига махсус рухсатномага эга бўлмагани туфайли сотиб олувчи бажара олмайдиган мажбуриятларни киритиш сотувчининг кредиторлар олдидаги тегишли мажбуриятларини бажармаганлиги учун сотувчи ва сотиб олувчи солидар жавобгар ҳисобланади.

Корхонани олиш-сотиш шартномаси давлат нотариал идораси томонидан расмийлаштирилади ва давлат рўйхатидан ўтказилади. Корхонани сотиш шартномаси расмийлаштирилишидан олдин инвентаризация далолатномаси, бухгалтерия баланси, мустақил аудиторнинг корхона таркиби ва унинг қиймати тўғрисидаги хулосасини, шунингдек, кредиторлар, улар қўяётган талабларнинг хусусияти, миқдори ва муддати кўрсатилган ҳолда корхона таркибига кирадиган барча қарз (мажбуриятлар) рўйхатини тарафлар тузган ва кўриб чиққан бўлиши керак.

Сотиладиган корхона таркибига киритилган мажбуриятлар бўйича кредиторлар корхона харидорга топширилганга қадар сотувчи томонидан унинг сотилиши ҳақида ёзма хабар қилиниши лозим.

Кредитор қарзни бошқа шахсга ўтказилишини сотувчига ёзма равишда розилик бериши ёки билдириш хатини олган кунидан бошлаб уч ой мобайнида ё мажбуриятни бажаришни ва сотувчи томонидан зарар қопланишини ё бўлмаса корхонани сотиш шартномасини бутунлай ёхуд қисман ҳақиқий эмас, деб топишни талаб қилиш ҳуқуқига эга. Кредитор корхонанинг сотилганлиги тўғрисида хабардор қилинмаган тақдирда, у бир йил мобайнида талабларини қондириш тўғрисида даъво қўзғаши мумкин.

Корхонани топшириш иккала томон топшириш далолатномасини имзолаган кундан бошлаб корхонани сотиб олувчи томонига ўтказилган ҳисобланади. Топширилган мол-мулкнинг тасодифан нобуд бўлиш ёки унинг бузилиш хавфи ҳам ўша кундан эътиборан харидор ҳисобига ўтади.

Корхонанинг мулк ҳуқуқи ҳам давлат рўйхатидан ўтказилган кундан бошлаб сотиб олувчига ўтади. Сотиб олувчининг корхонага мулк ҳуқуқини рўйхатдан ўтказиш, башарти корхонани сотиш шартномасида бошқача тартиб назарда тутилган бўлмаса, топширилгандан сўнг бевосита амалга оширилади.

Корхонани сотиш шартномаси корхона ҳақи тўлангунига ёки бошқа ўзгаришлар юз бергунича сотувчининг сотиб олувчига топширилган мулк ҳуқуқи сақланиб қолиши назарда тутилган ҳолларда сотиб олувчи шу ҳуқуқнинг ўзига ўтгунга қадар топширилган корхона таркибига кирадиган мол-мулкни мулкий мажмуа сифатида корхона фаолиятини таъминлаш учун зарур даражада тасарруф қилишга, ҳуқуқ ва имтиёзлардан фойдаланишга ҳақли бўлади.

Суҳбатдош:
М. ҚОДИРОВА.

Хотира

«АЛИФБЕ»НИНГ БИРИНЧИ МУАЛЛИФИ

Ҳар гал устозлар, муаллимлар ҳақида гап кетганида кўз ўнгимда бутун умрини ёш авлоднинг тарбиясига, унинг маънавий камолоти йўлига бахшида этган Оқилхон Шарофиддиновнинг табаррук сиймоси гавдаланади.

Биринчи «Алифбе» китобининг муаллифи Оқилхон Шарофиддинов Тошкентнинг Себзор даҳасидаги Қози кўча маҳалласида таваллуд топган. Оталари Шарофиддинхўжа ўз замонасининг зиёлиси бўлиб, Оқилхонни ҳам ўқимишли бўлиши учун дастлаб маҳалланинг мактабдор домласига, сўнг Хўжа Аҳрор мадрасасига ўқишга беради. Аммо Оқилхон мадрасада ўқиб турган бир пайтда 1917 йил инқилоби бўлиб, бу вақтда масжид, мадрасалар беркитилиб ўқишлар тўхтатилади. Орадан бир йил ўтгач, янги мактаблар учун шаҳарда 3 ойлик, 6 ойлик ўқитувчилар тайёрлов курслари очилади. Шу курслардан бирини тугатган Оқилхонни Тошкент шаҳар маориф шуъба йўлланмаси орқали Тўйтепа қишлоғига бориб янги мактаб очиб, унда ўқитувчилик қилиш лозимлигини айтади. Оқилхон энди 19 ёшга тўлган бўлишига қарамай Тўйтепага бориб, юзбоши Холтурсунбек маҳкамасини қишлоқ фаолларининг ёрдамида мактаб очади. Бироқ ўқув қуроллари йўқ эди. Шу туфайли Оқилхон ака Тошкентга келиб, зарур бўлган ўқув қуролларини олиб яна қишлоққа жўнайди, ҳатто уйларидаги катта қора патнусни доска учун олиб кетади. Бўр ўрнида эса қоқ кесак қўллаганлар.

О.Шарофиддинов 2 йил Тўйтепада ишлагач, яна Тошкентга келиб институтнинг кечки бўлимига кириб ўқийди, кундузи эса 1-синф болаларини ўқитади. 1924 йилдан 1970 йилгача 14 ўрта мактабда фақат биринчи синф болаларини ўқитди. Шу билан бирга биринчи синф учун «Алифбе» китобини яратиш устида ижодий иш олиб борди. Ниҳоят, 1938 йилда «Алифбе» китоби яратган ўқитувчилар ўртасида танлов ўтказилади ва бунда О.Шарофиддинов ғолиб топилади. Шундан сўнг у кишининг яратган «Алифбе»лари 60 йил давомида қайта-қайта нашр этилиб, 30 миллион нусхада бутун республикамизга тарқатилди. Ундан ташқари «Билим ва меҳнат», «Меҳнат болалари», «Чиройли ёзув», «Ўқиш китоби» ва «Алифбе»ни ўқитиш учун методик китобларни ҳам яратиб берди. Оқилхон Шарофиддинов республикада хизмат кўрсатган халқ таълими ходими, бир неча нишонлардан ташқари «Меҳнат қаҳрамони» унвони билан ҳам тақдирланган.

Оқилхон Шарофиддинов минглаб шогирдларга эга бўлган пиру-бадавлат саховатли инсон эдилар. 8 фарзандни тарбиялаб, вояга етказишда умр йўлдошлари Муборакхон ая билан бирга ҳалол меҳнат қилиб, эл орасида обрў қозондилар. Саккиз фарзанднинг ҳаммаси олий маълумотли бўлиб халқ учун хизмат қиладиган касб эгалари бўлиб етишдилар. Саид Орифхон шифокор, оиланинг иккинчи фарзанди 1922 йилда туғилган Саид Аҳрор жангда ҳалок бўлган, Саид Анвархон ва Саид Мақсуд ҳам шифокор. Туйғун, Тўлқинжонлар фидойи халқ саломатлиги йўлида меҳнат қилмоқдалар. Дилбархон ота касбини эгаллаган.

Устознинг невара-чеваралари ҳозирги кунда 100 нафарга етади. Бунинг устига жанг йилларида отахон уруш майдонидан Тошкентга кўчирилган 2 болани (бири белоруссиялик Луба Элькина ва украиналик Юрий (Йўлдош)ни уруш тугагунча боқиб, мурувват кўрсатиб, сўнг ота-оналарини аниқлаб топширганлар. Улар Тошкентга келиб Оқилхон Шарофиддиновга миннатдорчилик билдириб, фарзандларини олиб кетганлар. Бу тўғрида «Правда» газетасида мақола босилган. Ҳа, Оқилхон Шарофиддиновнинг бундай хайрли ишлари жуда кўп.

Ҳамидулла ЙЎЛДОШЕВ.

Акционерное общество открытого типа " ОМАД - РЕЗИНА " сообщает :

На основании приказа УГКИ города Ташкента, АООТ " ОМАД - РЕЗИНА " преобразовывается в ООО " ЭРКИН - ОСИЁ " и является его правоприемником.

Ташкентский завод Резиновых технических изделий АО " ОМАД - РЕЗИНА "

изготавливает и реализует :

СМЕСИ РЕЗИНОВЫЕ НЕВУЛКАНИЗОВАННЫЕ (сырая резина) различных марок.

ТЕХПЛАСТИНУ МБС, ТМКШ - С - гладкую и рифленую толщиной 1-10 мм, П-образные УПЛОТНИТЕЛИ, ШЛАНГИ, ТРУБКУ различных размеров.

ФОРМОВЫЕ РТИ (манжеты, кольца, уплотнители и различные РТИ для сельхозтехники, коврики автомобильные, пластины и детали резиновые для низа рабочей обуви).

Также можем изготавливать любые РТИ по чертежам заказчиков.

Все изделия выполняются с соблюдением ГОСТов, цены на 30% ниже рыночных.

Наш адрес : 700150 г. Ташкент, ул. Чаштепинская, 410 факс 79-87-02, 79-87-03, телефон 79-87-04

Спорт • Спорт • Спорт • Спорт • Спорт • Спорт • Спорт • Спорт •

ЎЗБЕКИСТОН «ШАҲАРЛАРИ КУБОГИ»

Тошкентдаги «Пахтакор» марказий стадионида енгил атлетика бўйича «Ўзбекистон шаҳарлари кубоги» мусобақаси бўлиб ўтди. Унда 13 шаҳардан 14 жамоа вакиллари уч гуруҳга бўлинган ҳолда ғолиблик учун беллашди. Кескин ва муросасиз курашлардан сўнг ғолиб ва совриндорлар аниқланди. Ядро улоқтириш бўйича тошкентлик Наталья Бессмертных, Сергей Кот, 1500 метрга югуришда андижонлик Альфия Мустаева, навоийлик Альберт Шамсиев (суратда)баландликка сакрашда тошкентлик Светлана Мунькова, Станислав Богославский, 100 метрга югуришда пойтахтлик Любовь Перепелова ва гулистонлик Анвар Кўчмуродов, 100 метрга барьерлароша югуришда Тошкент шаҳри вакили Эльвира Габдракипова, 110 метрга шу усулда югуришда пойтахт спортчиси Юрий Аристов 400 метрга югуришда тошкентлик Анна Тепугина ва пойтахт вилояти вакили Алексей Файзулов, уч хатлаб сакрашда жиззахлик Светлана Климина ва тошкентлик Евгений Петин, диск улоқтиришда Тошкент вилояти спортчиси Вадим Попов ва тошкентлик Елена Деркач, 800 метрга югуришда олмалиқлик Резеда Юсупова, 400 метрга барьерлароша югуришда гулистонлик Олег Верзилин ва тошкентлик Светлана Копытова, 3000 метрга тўсиқлароша ва 5000 метрга текис югуриш баҳсларида касаба уюшмалари аъзолари Ҳасан Раҳимов (Фарғона), Миробид Раҳимов (Андижон), Жасур Исомиддинов (Андижон)лар мусобақалашдилар. Ушбу тур беллашувларида 42 ёшли Ваҳоб Низомовнинг фарзандлари тенги спортчилар билан баббаравар югуриши ва улар билан бир хил натижа кўрсатиши мухлисларда катта қизиқиш уйғотди. Найза улоқтириш баҳсида россиялик (асли тошкентлик, ҳозирда Самарада яшайди) Оксана Ярыгина 53 метр натижа кўрсатган бўлса-да, у конкурсдан ташқари иштирок этгани боис, ғолиблик 51,40 метр натижага эришган Елена Бургеманга берилди. Владимир Калюжний ядро улоқтириш бўйича, Эльвира Габдракипова 100 метрга барьерлароша югуришда биринчи марта спорт устаси талабини бажарди.

«БУЮК ИПАК ЙЎЛИ»

Намангандаги «Дўстлик» теннис кортида бир ҳафта давом этган «Буюк ипак йўли» халқаро истиқбол турнири ниҳоясига етди. Мусобақада 12 давлатдан ташриф буюрган халқаро теннис таснифида муносиб ўринга эга бўлган спортчилар қатнашдилар. Улар орасида Вадим Куценко, Дмитрий Томашевич, Темур Ғаниев, Абдулҳамид Маҳкамов, Антон Кокурин ҳамда Темур Хонхўжаев каби ҳамюртларимизнинг борлиги мухлисларимизга қувонч бахш этди.

Япониялик Гаучи Матомура исроиллик Офер Силани мағлуб этган бўлса, юртдошимиз Вадим Куценко, россиялик Андрей Стольяровни мағлубиятга учратди. Финал баҳсларида рақибига нисбатан анча устун бўлган Матомура дастлабки сетдаёқ 6:4 ҳисобида ғалаба қозонди. Вадим ҳам иккинчи сетни шиддатли ҳужум билан бошлаб, қаторасига тўрт геймни ўз фойдасига ҳал қилди. Бироқ, маҳорат бобида Куценкодан анча устун бўлган япон спортчиси барибир иккинчи сетда 7:5 ҳисобида ғолиб чиқди ва турнирнинг бош совринини қўлга киритди.

ХОРИЖДАГИ СИНОВЛАР

Навоий шаҳрининг «Олтин сув» сузиш ҳавзаси спортчилари илк бора Жаҳон кубогининг икки босқичида иштирок этишди. Вакилларимиз аввало Германиянинг Гельсенкирхан шаҳридаги 25 метрлик бассейнда беллашдилар. Юртдошимиз халқаро тоифадаги спор устаси Олег Пухнатий мусобақаларни кўтаринки руҳда ўтказди. 100 метрли масофага комплекс сузишда у 54,4 сония вақт кўрсатиб, тўққизинчи ўринни эгаллади. 200 метрга худди шу усулда сузишда эса ўн биринчи ўрин билан кифояланди. Яна бир халқаро тоифадаги спорт устаси Равиль Начаев 50 метрга баттерфляй усулда сузишда 24,96 сонияда маррага етиб келди. Шу усулда 200 метрга сузишда Сергей Ерилин ўнинчи ўринни эгаллади.

Париждаги 25 метрлик сув ҳавзасида юртдошимиз Равиль Начаев 50 метрга баттерфляй усулда сузишда 3-ўринни эгаллаб, финалга йўлланма олди. Финалда эса Австралиялик 1998 йилги жаҳон чемпиони Клим билан беллашишга тўғри келди. Ва умумий натижасига кўра у олтинчи ўрин билан кифояланди. С. Ерилин 200 метрга баттерфляй усулида сузишда (2.01,49) еттинчи ўрин эгаси бўлди. 100 метрлик масофага комплекс сузишда ўтказилган пойгада (56,75) тўққизинчи ўрин Олег Пухнатийга насиб этди.

Шунингдек, узоқ хориж сув ҳавзаларида ўз маҳоратларини Москвада ўтажак 1 Бутунжаҳон ёшлар ўйинларида иштирок этувчи спортчиларимиз Александр Гетманский ва Максим Шиловлар ҳам синаб кўришди. Ҳар икки спортчимиз ҳам мураббийлар ишончини оқлашди.

Максим 200 метр масофани брасс усулида 2.20,04 сонияда босиб ўтди. Жамоанинг энг ёш вакили Александр 100 метрни эркин усулда 54,43 сонияда ва 200 метрни шу усулда 1.58,58 сонияда сузиб ўтди.

Доннёр ЮСУПОВ.

"ПТС" ФИРМАСИ

ҚУЙИДАГИЛАРНИ СОТАДИ:

САУНАЛАР УЧУН МАХСУС ДАВОЛАШ ЭЛЕКТР УСКУНАЛАРИ;
КИЧИК НОНВОЙХОНАЛАР (4 хилдаги: 160. 80, 32 ВА 8 буханка нон пишириш қувватига эга);
ЭЛЕКТР КАЛОРИФЕРЛАР — ИСИТГИЧ-ЛАР;
ХАМИР ҚОРГИЧЛАР;
ДУДЛАШ ВА ҚУРИТИШ ҚУРИЛМАЛАРИ;
ДИСТИЛЛЯТОРЛАР;
САНОАТ ЭЛЕКТР ПЛИТАЛАРИ.

Мурожаат учун манзил: Тошкент шаҳри С.Раҳимов метро бекати.
Тел: (3712) 79-14-29, 79-38-54.

ТУЗАТИШ

Газетанинг 2 майда берилган Республика кўчмас мулк биржаси эълонидаги «4.РАФ-22031» русумли, давлат рақами ТНБО1-39 бўлган автомашина, 1998 йилда ишлаб чиқарилган». Жумласига «Бошланғич нархи 103 158 сўм» жумласи қўшиб ўқилсин.

Агар сўлим гўшада мириқиб ҳордиқ чиқариб, саломатлигингизни яхшилаш истагида бўлсангиз «ЎЗБЕКГАЗ» давлат бирлашмасининг «ГУЛИСТОН» санаторий профилакторийсига

ТАШРИФ БУЮРИНГ

«Дўстлик» каналининг сўлим ва ҳушманзара қирғоғида жойлашган бу саломатлик маскани мўътадил иқлими, соясалқин боғ-роғлари, зилол суви билан алоҳида ажралиб туради.

Замонавий даволаш маскани, барча қулайликларга эга бўлган коттежлар, икки кишилик шинам хоналар, кутубхона, кино зали, рангли ойнаи жаҳонлар билан жиҳозланган дам олиш хоналари, сифатли ва лаззатли таомлар тайёрлаб берувчи ошхона тўла равишда дам олувчилар ихтиёрига топшириб қўйилган.

Санаторий профилакторийда юрак қон томири, гинекологик хасталиклар, ошқозон ичак йўллари, таянч ҳаракат системалари билан оғриган кишилар барча дардлардан фориғ бўлади.

Шунингдек уқалаш, парафин аппликациялари, ингаляция сингари физиотерапевтик даво турларидан фойдаланишингиз мумкин. Даволаш ишлари комплекс тарзда олиб борилади. Малакали шифокорлар ҳар бир мижознинг касби ва иш маромини ҳисобга олган ҳолда, алоҳида ухлаш, овқатланиш ва дам олиш тартибини белгилайдилар. Даволанувчилар учун кунига тўрт маротаба маззали таомлар, парҳез овқатлар тайёрланади. Шифокор маслаҳати билан исталган пайтда минерал сув истеъмол қилиш имконияти мавжуд.

Қуёш нури, зилол сувлар, мусаффо ҳаво йўлдошингиз бўлишини истасангиз «ГУЛИСТОН» санаторий профилакторийсига ташриф буюринг. Бу ерда сув билан даволанишнинг барча тури қўлланилади. Ажойиб саунада мириқасиз.

Шифо масканида даволаш ва соғломлаштириш муолажаси 24 кунга мўлжалланган. Йўлланмаларни иш жойингиздаги касаба уюшма қўмитаси орқали олишингиз мумкин. Мабодо йўлланма олишга фурсат бўлмаса ҳеч иккиланмасдан келишингиз мумкин. Санаторий профилакторий маъмурияти шу жойнинг ўзида йўлланма сотиб олиш имкониятини яратади.

«ГУЛИСТОН» санаторий профилакторийси ҳам дам олишни, ҳам ўз соғлиқларини тиклашни истовчи барча кишиларни таклиф қилади.

МАНЗИЛИМИЗ: Мирзаобод туман «Деҳқонобод» ширкатлар уюшмаси ГЭС қишлоғи. (Гулистон шаҳридан 5 километр чапда).

ЎЗБЕКИСТОН КАСАБА УЮШМАЛАРИ ФЕДЕРАЦИЯСИ МУАССИС
ИШОНЧ

Бош муҳаррир ўринбосари: Чори ЛАТИПОВ

Бош муҳаррир қабулхонаси-56-25-36
Бош муҳаррир ўринбосари-56-52-89
Масъул котиб - 56-52-78
БЎЛИМЛАР:
Касаба уюшмалари ва иқтисодиёт-56-82-79. Ахборот ва спорт-56-87-63. Маънавият ва маданият-56-82-79. Хатлар, оммавий ишлар ва мухбирлар билан ишлаш - 56-85-43.
Тижорат ва ҳуқуқ-56-85-66.
ВИЛОЯТ МУХБИРЛАРИ:
Жиззахда - 3-83-01, Наманганда - 6-22-10, Самарқандда - 35-64-24. Фарғонада - 24-58-43. Урганчда - 6-03-40. Қаршида - 5-33-71.

Газета 1991 йил 21 мартдан чиқа бошлаган.
Сотувда эркин нархда.
Манзилимиз: 700165, Тошкент шаҳри, «Бухоро» (собиқ «Правда Востока») кўчаси, 24-уй.
- Нашр кўрсаткичи; 133; 134
Газетага 1994 йил 14 январда Ўзбекистон Давлат Матбуот қўмитаси томонидан 5 рақамли гувоҳнома берилган. IBM компьютерида терилди ва саҳифаланди. Офсет усулида босилди. Бичими А-2. Ҳажми 2 босма табоқ

«Шарқ» нашриёт—матбаа концерни босмахонаси. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41—уй.

Босишга топшириш вақти — 21.00
Топширилди 21. 00

Буюртма Г— 028. Нусхаси — 20.798. Масъул навбатчи: Давур ТУРОН 1 2 3 4 5 6